Республика Татарстан
СОВЕТ ВЕРХНЕСИМЕТСКОГО СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ САБИНСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
422068, Республика Татарстан,
с.Верхний Симет, ул. Советская, 32
тел. 45-0-19

Татарстан Республикасы
САБА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
ЮГАРЫ СИМЕТ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ СОВЕТЫ
422068 Татарстан Республикасы,
Югары Симет авылы , Совет урамы, 32 йорт
тел. 45-0-19

e-mail: Bsim.sab@tatar.ru

РЕШЕНИЕ
17.12.2021

КАРАР
№ 28

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы “Югары Симет авыл җирлеге» муниципаль берәмлек уставын яңа редакциядә раслау турында

«Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131 номерлы Федераль законның 44нче маддәсе, Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Югары Симет авыл җирлеге Уставы нигезендә, Югары Симет авыл җирлеге Советы тарафыннан 2021 елның 10 декабрендә кабул ителгән ачык тыңлаулар нәтиҗәләрен исәпкә алып, Югары Симет авыл җирлеге Советы

Карар кылды:

1. Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының «Югары Симет авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын кабул итәргә(кушымта итеп бирелә).

2. Әлеге карар үз көченә кергәннән соң, түбәндәге карарларны үз көчен югалткан дип таныргa:

- 27.08.2012 ел, № 19 " Югары Симет авыл җирлеге уставын раслау турында»;
- 19.12.2014 ел, № 35 " Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Югары Симет авыл җирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында»;
- 10.03.2016 ел, № 8 " Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Югары Симет авыл җирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында»;
- «Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Югары Симет авыл җирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында» 2018 елның 24 сентябрендәге 17 номерлы;;
- 25.10.2019 ел, № 17 " Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Югары Симет авыл җирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында»;

3. Әлеге карар гамәлдәге законнарда билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.

4. Әлеге карарны гамәлдәге законнарда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәвенә алу өчен җибәрергә.

5. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуны Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Югары Симет авыл җирлеге башкарма комитеты секретаре Л.Р.Шәйхлиевага йөкләргә

Югары Симет
авыл җирлеге башлыгы И.Р.Әхмәдуллин

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Югары Симет авыл җирлеге Советының 2021 елның 17 декабрендә № 28 карары белән кабул ителде

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Югары Симет авыл җирлеге башлыгы
____________ И.Р.Әхмәдуллин

"Татарстан Республикасы Саба муниципаль

районы Югары Симет авыл җирлеге"

муниципаль берәмлек

УСТАВЫ

Югары Симет авылы

I бүлек. Гомуми нигезләмәләр

1 Статья. Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Югары Симет авыл җирлеге муниципаль берәмлегенең исеме һәм хокукый статусы

1. « Югары Симет авыл җирлеге» муниципаль берәмлегенә авыл җирлеге статусы бирелде.
2. Муниципаль берәмлекнең рәсми исеме – «Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Югары Симет авыл җирлеге» (алга таба – текст буенча-авыл җирлеге).
3. «Саба муниципаль районы Югары Симет авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Саба муниципаль районы составына керә.

2 Статья. Җирлекнең территориаль төзелеше.

1. Җирлек составына түбәндәге торак пунктлар керә: Югары Симет авылы, Түбән Симет авылы.
2. Җирлекнең административ үзәге булып Югары Симет авылы торак пункты санала.
3. Җирлек чикләре «Саба муниципаль районы” муниципаль берәмлегенең һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләрнең территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 38–ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән.
4. Җирлек территориясе составына милек рәвешләренә һәм максатчан билгеләнешенә карамастан, җирләр керә.
5. Җирлек чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы Законы нигезендә гамәлгә ашырыла.

3 Статья. Халыкның җирлектә җирле үзидарәне гамәлгә ашыру хокукы

1. Җирлектә җирле үзидарә Россия Федерациясе гражданнары тарафыннан җирле референдумнарда, муниципаль сайлауларда һәм турыдан-туры ихтыяр белдерүнең башка рәвешләрендә, шулай ук әлеге Уставта каралган сайлау һәм башка җирле үзидарә органнары аша гамәлгә ашырыла.

2. Гражданнар җирле үзидарәне гамәлгә ашыруга турыдан-туры, шулай ук үз вәкилләре аша җенесе, расасы, милләте, теле, чыгышы, мөлкәти һәм вазифаи хәле, дингә, инануларына, җәмәгать берләшмәләренә каравына бәйсез рәвештә тигез хокуклы.

Җирлек территориясендә даими яки нигездә яшәүче чит ил гражданнары җирле үзидарәне гамәлгә ашырганда Россия Федерациясенең халыкара килешүләре һәм федераль законнар нигезендә хокукларга ия.

3. Гражданнар турыдан-туры җирле үзидарә органнарына һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларына мөрәҗәгать итәргә, җирле үзидарә органнары эшчәнлеге турында мәгълүмат алырга хокуклы.

4. Җирлекнең җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары һәркемгә аның хокукларына һәм ирекләренә турыдан-туры кагылучы документлар һәм материаллар белән танышу, шулай ук, әгәр законда башкача каралмаган булса, гражданнар тарафыннан җирлекнең җирле үзидарә органнары эшчәнлеге турында башка тулы һәм дөрес мәгълүмат алу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

5. Җирлекнең җирле үзидарә органнары массакүләм мәгълүмат чаралары аша һәм башка ысул белән гражданнарга җирлек һәм аның аерым территорияләрен үстерүнең иң мөһим мәсьәләләре, гомуми файдаланудагы транспорт, торак-коммуналь хуҗалык эше, халыкка төрле хезмәтләр күрсәтүче социаль-мәдәни һәм башка учреждениеләр һәм хезмәтләр челтәрен үстерү, социаль ташламалар, җәмәгать тәртибен саклауның торышы һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр турында даими рәвештә хәбәр итәләр.

6. Гражданнар, оешмалар, әгәр аларның хокуклары һәм ирекләре бозылган дип санасалар, судта җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының карарларына, гамәлләренә (гамәл кылмауларына) шикаять бирергә хокуклы.

4 Статья. Җирлекнең җирле үзидарә органнары структурасы

1. Җирлекнең җирле үзидарә органнары структурасына җирлек Советы, җирлек башлыгы, җирлекнең башкарма комитеты, җирлекнең Ревизия комиссиясе һәм әлеге Устав нигезендә төзелә торган башка органнар керә.

2. Җирлекнең җирле үзидарә органнары структурасын үзгәртү әлеге Уставка үзгәрешләр кертү юлы белән башкарыла.

5 Статья. Җирлекнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләре

1. Җирлекнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләренә түбәндәгеләр керә::

1) җирлек бюджеты проектын төзү һәм карау, җирлек бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен контрольдә тоту, җирлек бюджеты үтәлеше турындагы хисапны төзү һәм раслау;;

2) җирлекнең җирле салымнарын һәм җыемнарын билгеләү, үзгәртү һәм юкка чыгару;;

3) җирлекнең муниципаль милкендәге мөлкәтенә ия булу, аннан файдалану һәм эш итү;

4) җирлекнең торак пунктлары чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын тәэмин итү;

5) җирлек халкын элемтә, җәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;;

6) җирлек халкын мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү һәм ял оештыру өчен шартлар тудыру;;

7) Җирлек территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакүләм спорт үсеше өчен шартлар булдыру, җирлекнең рәсми физкультура-сәламәтләндерү һәм спорт чараларын үткәрүне оештыру;;

8) җирлекнең архив фондларын формалаштыру;

9) җирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслау, төзекләндерү өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыру, аның предметы булып, җирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен үтәү, социаль, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы объектларының һәм күрсәтелә торган хезмәтләрнең

инвалидларга үтемлелеген тәэмин итү таләпләрен үтәү, әлеге кагыйдәләр нигезендә җирлек территориясен төзекләндерүне оештыру тора.;
10) адреслар бирү, адресларны үзгәртү, юкка чыгару, урам-юл челтәре элементларына (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, региональ яки муниципальара әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, муниципаль районның җирле әһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш) исемнәр бирү, җирлек чикләрендә планлаштыру структурасы элементлары атамаларын бирү, мондый атамаларны үзгәртү, юкка чыгару, дәүләт адреслы реестрында мәгълүмат урнаштыру;
11) авыл хуҗалыгы җитештерүен үстерүгә ярдәм итү, кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыру.;
12) җирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләү чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру;
13) җәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданнарга һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтү, халык дружиналары эшчәнлеге өчен шартлар тудыру;
14) каты коммуналь калдыкларны җыю (шул исәптән аерым туплану) һәм транспортлау эшчәнлеген оештыруда катнашу;
15) ритуаль хезмәтләр оештыру һәм күмү урыннарын карап тоту;
16) җирлек чикләрендә халыкны су белән тәэмин итү, ташландык суларны агызу, халыкны ягулык белән тәэмин итүне оештыру, Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә;
17) җирлекнең торак пунктлары чикләрендә җирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеге;
18) милләтара һәм конфессияара татулыкны ныгытуга, җирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен саклап калуга һәм үстерүгә, мигрантларны социаль һәм мәдәни адаптацияләүгә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру.;
19) җирлек халкының массакүләм ял итү өчен шартлар тудыру һәм халык күпләп ял итә торган урыннарны төзекләндерүне оештыру, шул исәптән гражданнарның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буе полосаларына ирекле үтеп керүен тәэмин итү.
20) Россия Федерациясе граждан законнары нигезендә үз белдеге белән төзелгән корылманы сүтү, үз белдеге белән корылган корылманы сүтү яки аны рөхсәт ителгән төзелеш, үзгәртеп кору, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре белән билгеләнгән капиталь төзелеш объектларының чик параметрларына, территорияне планлаштыру документларына яисә федераль законнарда билгеләнгән капиталь төзелеш объектлары параметрларына мәҗбүри таләпләргә туры китерү турында Карар кабул итү;

2. Җирлекнең җирле үзидарә органнары, Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә, җирлек бюджетыннан Саба муниципаль районы бюджетына бирелә торган бюджетара трансфертлар хисабына, җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча үз вәкаләтләренең бер өлешен гамәлгә ашыру өчен, Саба муниципаль районы җирле үзидарә органнары белән килешүләр төзергә хокуклы.

3. Җирлек территориясен төзекләндерү мәсьәләләрен җайга сала:
1) гомуми файдаланудагы территорияләрне карап тоту һәм мондый территорияләрдән файдалану тәртибе;

2) биналарның, төзелмәләрнең, корылмаларның фасад һәм киртәләү конструкцияләренең тышкы төре;
3) төзекләндерү элементларын проектлау, урнаштыру, карап тоту һәм торгызу, шул исәптән җир эшләрен башкарганнан соң да,;
4) муниципаль берәмлек территориясен, биналарны, төзелмәләрне, корылмаларны архитектура яктылыгын да кертеп, яктыртуны оештыру;;
5) торак пунктлар чикләрендә урнашкан газоннар, чәчәк түтәлләре һәм үлән үсемлекләре биләп торган башка территорияләрне булдыру, карап тоту, торгызу һәм саклау тәртибен дә кертеп, муниципаль берәмлек территориясен яшелләндерүне оештыру;
6) муниципаль берәмлек территориясендә мәгълүмат урнаштыру, шул исәптән урам исемнәре һәм йорт номерлары, элмә такталары куелган күрсәткечләр урнаштыру.;
7) балалар һәм спорт мәйданчыкларын, хайваннарны урамда йөртү өчен мәйданчыклар, парковкалар (парковка урыннары), кече архитектура формаларын урнаштыру һәм карап тоту;;
8) җәяүлеләр коммуникацияләрен, шул исәптән тротуарларны, аллеяларны, юлларны, сукмакларны оештыру.;
9) күрсәтелгән территория буенча инвалидларның һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәренең тоткарлыксыз хәрәкәтен тәэмин итү максатларында муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү;;
10) муниципаль берәмлек территориясен, шул исәптән кышкы чорда җыештыру;
11) яңгыр сулары агынтыларын оештыру;
12) җир эшләрен үткәрү тәртибе;
13) биналарның, төзелмәләрнең, корылмаларның, җир кишәрлекләренең (милекчеләреннән һәм (яки) башка законлы хуҗаларының (мондый йортлар чикләре буенча төзелмәгән җир кишәрлекләре милекчеләреннән һәм (яки) башка законлы хуҗаларыннан тыш) тирә-юнь территорияләрен карап тотуда катнашу;;
14) Татарстан Республикасы Законында билгеләнгән тәртип нигезендә тирә-юнь территорияләре чикләрен билгеләү;;
15) муниципаль берәмлек территориясен бәйрәмчә рәсмиләштерү;
16) муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү буенча чараларны гамәлгә ашыруда гражданнар һәм оешмаларның катнашу тәртибе.

6 Статья. Җирлекнең җирле үзидарә органнарының җирлекләрнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләренә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итүгә хокуклары

1. Җирлекнең җирле үзидарә органнары түбәндәгеләргә хокуклы::
1) җирлек музейларын булдыру;
2) җирлектә нотариус булмаган очракта законнарда каралган нотариаль гамәлләр кылу;
3) опека һәм попечительлек эшчәнлеген тормышка ашыруда катнашу;
4) җирлек территориясендә җирле милли-мәдәни мохтариятләрнең хокукларын гамәлгә ашыру белән бәйле эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;;
5) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә ярдәм итү һәм җирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендә чараларны гамәлгә ашыру;

6) җирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизацион әзерләү чараларын оештыруда һәм тормышка ашыруда катнашу;
7) муниципаль Янгын сагы булдыру;
8) туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;
9) кеше хокукларын тәэмин итүгә җәмәгать контролен һәм мәҗбүри тоту урыннарында булган затларга ярдәм күрсәтүне гамәлгә ашыручы иҗтимагый күзәтчелек комиссияләренә ярдәм күрсәтү.;
10) «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында»1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның иҗтимагый берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидлар иҗтимагый берләшмәләре тарафыннан оештырылган оешмаларга ярдәм күрсәтү.;
11) торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарына наем шартнамәләре буенча гражданнарга муниципаль торак фондыннан торак урыннары бирү;
12) җирлек территориясендә яшәүче хуҗаларсыз хайваннар белән эш итү буенча эшчәнлекне гамәлгә ашыру;
13) «Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында " 2016 елның 23 июнендәге 182-ФЗ номерлы Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендә чараларны гамәлгә ашыру.;
14) инвалидлар, сәламәтлекләре чикләнгән затлар, адаптив физик культура һәм адаптив спорт үсешенә ярдәм күрсәтү;
15) «Куллан учылар хокукларын яклау турында»1992 елның 7 февралендәге 2300-1 номерлы Россия Федерациясе Законында каралган кулланучылар хокукларын яклау чараларын гамәлгә ашыру.;
16) полиция участок уполномоченные вазыйфасын биләп торучы хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына хезмәткәр тарафыннан күрсәтелгән вазыйфаны биләү чорында торак урыны бирү;
17) алкогольле, наркотик яки башка токсик исерек хәлдә булган затларга ярдәм күрсәтү чараларын гамәлгә ашыру.

2. Җирле үзидарә органнары, әгәр федераль законнарда каралса, башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары компетенциясенә кермәгән һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән аларның компетенциясеннән төшереп калдырылмаган башка мәсьәләләрне хәл итәргә, башка дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруда катнашырга хокуклы («Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 06.10.2003 ел, № 131-ФЗ Федераль законның 19 статьясы нигезендә аларга тапшырылмаган)., Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларыннан бирелгән бюджетара трансфертлардан һәм түләүләрнең өстәмә нормативлары буенча салым керемнәреннән тыш, җирле бюджетлар керемнәре исәбенә.

7 Статья. Җирлекнең муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы

Җирлекнең муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы федераль законнар һәм җирле үзидарә турында Татарстан Республикасы законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

8 Статья. Авыл җирлеге җирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре

Җирлекнең җирле үзидарә органнары һәм дәүләт хакимияте органнары арасындагы үзара мөнәсәбәтләр аша гамәлгә ашырыла:
1) җирлекнең социаль-икътисадый үсешенә юнәлдерелгән дәүләт программаларын гамәлгә ашыруда җирлекнең җирле үзидарә органнарының катнашуы;
2) җирлекнең җирле үзидарә органнары һәм дәүләт хакимияте органнары арасында шартнамәләр (килешүләр) төзү;
3) даими яисә вакытлыча координацияләү, консультатив, киңәшмә һәм башка эш органнарын булдыру;
4) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында җирлек Советының закон чыгару инициативасы;
5) законнарда билгеләнгән башка хезмәттәшлек формалары.

9 Статья. Муниципаль хезмәтне хокукый җайга салу

1. Җирлектә муниципаль хезмәтне хокукый җайга салу, муниципаль хезмәт вазыйфаларына таләпләрне, муниципаль хезмәткәр статусын билгеләү, муниципаль хезмәт үтү шартлары һәм тәртибе, «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында» 2007 елның 2 мартындагы 25-ФЗ номерлы Федераль закон, Муниципаль хезмәт турында Татарстан Республикасы кодексы, әлеге Устав һәм башка муниципаль хокукый актлар белән гамәлгә ашырыла.
2. Муниципаль хезмәттән эштән киткәндә, тиешле еллар эшләгән өчен пенсиягә чыгуга бәйле рәвештә, муниципаль хезмәт стажы булган очракта, муниципаль хезмәт стажы булган очракта, аның тиешле еллар эшләгән өчен пенсия билгеләү өчен тиешле елда исәпләнгән Муниципаль хезмәт вазыйфасы буенча айлык акчалата кереме биш тапкыр бирелә торган күләмдә түләнә.:
 2020 елда 17 ел,
 2021 елда 17 ел 6 ай,
 2022 елда 18 ел,
 2023 елда 18 ел 6 ай,
 2024 елда 19 ел,
 2025 елда 19 ел 6 ай,
 2026 елга һәм аннан соңгы 20 елга һәм муниципаль хезмәтнең һәр киләсе тулы елына – өстәмә 0,5 акча эчтәлеге буенча, әмма муниципаль хезмәткәрнең акчалата кереме уннан да артмаган күләмдә.
Муниципаль хезмәт стажы муниципаль хезмәткәрне муниципаль хезмәттән азат иткән көнгә билгеләнә.
3. Муниципаль хезмәткәр үлгән очракта, аның гаиләсенә ул биләгән вазыйфасы буенча еллык акчалата пособие түләнә. Күрсәтелгән пособиене түләү тәртибе һәм шартлары Саба муниципаль районы Советы карары белән билгеләнә.

II бүлек. ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ХАЛЫК ТАРАФЫННАН ТУРЫДАН-ТУРЫ ГАМӘЛГӘ АШЫРЫЛУ ҺӘМ ХАЛЫКНЫҢ ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУДА КАТНАШУЫ ФОРМАЛАРЫ

10 Статья. Җирле үзидарә органнарының халык тарафыннан турыдан-туры гамәлгә ашырылу һәм халыкның җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы формалары

Җирлек халкы турыдан-туры җирле үзидарәне гамәлгә ашыра һәм җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда түбәндәге формаларда катнаша:
1) җирле референдум;
2) муниципаль сайлаулар;
3) җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирлек башлыгы чакыртып алу буенча тавыш бирү;
4) җирлек чикләрен үзгәртү һәм үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү;
5) гражданнарның хокукый инициативасы;
6) территориаль иҗтимагый үзидарә;
7) гавами тыңлаулар, иҗтимагый фикер алышулар;
8) гражданнар җыелышы;
9) гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы);
10) халык җыены;
11) гражданнарны сораштыру;
12) җирле әһәмияттәге иң мөһим мәсьәләләр буенча халык фикер алышуы;
13) Иҗтимагый (консультатив) советлар төзү;
14) җирле үзидарә органнарына гражданнар мөрәҗәгатьләре;
15) инициативалы проектлар;
16) Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка формалар.

11 Статья. Җирле референдум

1. Җирле референдум федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә халык тарафыннан турыдан-туры җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү максатларында үткәрелә.

2. Җирле референдум җирлекнең бөтен территориясендә, 12.06.2002 ел, № 67-ФЗ «Россия Федерациясе гражданнарының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон һәм «җирле референдум турында» 24.03.2004 ел, № 23-ТРЗ Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә, «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»06.10.2003 ел, № 131-ФЗ Федераль законда каралган үзенчәлекләрне исәпкә алып үткәрелә.

3. Җирле референдумда яшәү урыны җирлек чикләрендә урнашкан Россия Федерациясе гражданнары катнашырга хокуклы. Россия Федерациясенең халыкара килешүләре нигезендә һәм законда билгеләнгән тәртиптә җирлек территориясендә даими яшәүче чит ил гражданнары да Россия Федерациясе гражданнары кебек үк җирле референдумда катнаша. Россия Федерациясе гражданнары яшерен тавыш бирүдә гомуми тигез һәм турыдан-туры ихтыяр белдерү нигезендә җирле референдумда катнаша.

4. Җирле референдум билгеләү турындагы карар җирлек Советы инициативасы белән кабул ителә:
1) җирле референдумда катнашу хокукына ия гражданнар;

2) уставлары федераль законда билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда теркәлгән сайлау берләшмәсе, башка иҗтимагый берләшмә, сайлаулар һәм (яки) референдумнарда катнашуны күздә тоткан, алар Федераль законда билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда теркәлгән;
3)җирлек Советы һәм авыл җирлеге башлыгы, выдвинутый алар белән бергә.

5. Әлеге статьяның 4 өлешендә күрсәтелгән гражданнар, сайлау берләшмәләре, башка иҗтимагый берләшмәләр инициативасы буенча җирле референдумны билгеләү шарты булып, әлеге инициативага ярдәм итү өчен имза җыю тора, алар саны җирлек территориясендә теркәлгән референдумда катнашучылар санынннан биш процент тәшкил итәргә тиеш, ләкин 25 имзадан да ким булмаска тиеш.

6. Референдум үткәрү инициативасы җирлек Советы һәм авыл җирлеге башлыгы белән берлектә җирлек Советы карары һәм җирлек башкарма комитеты карары белән рәсмиләштерелә.

7. Җирлек Советы җирле референдумны җирлек Советына җирле референдум билгели.

Җирле референдум җирлек Советы тарафыннан билгеләнгән срокта билгеләнмәгән очракта, референдум гражданнар, сайлау берләшмәләре, җирлек башлыклары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы Сайлау комиссиясе яки Саба муниципаль районы прокуроры мөрәҗәгате нигезендә суд тарафыннан билгеләнә. Суд билгеләгән җирле референдум җирлекнең сайлау комиссиясе тарафыннан оештырыла, ә аны үткәрүне тәэмин итү Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең башкарма органы яки суд тарафыннан җирле референдум үткәрүне тәэмин итү йөкләнгән башка орган тарафыннан гамәлгә ашырыла.

8. Тавыш бирү нәтиҗәләре һәм җирле референдумда кабул ителгән карар җирлекнең торак пунктлары территорияләрендә махсус мәгълүмат стендларында яисә әлеге Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) тиеш.

9. Җирле референдумда кабул ителгән карар җирлек территориясендә мәҗбүри үтәлергә тиеш һәм нинди дә булса дәүләт хакимияте органнары, аларның вазыйфаи затлары яки җирле үзидарә органнары тарафыннан раслануга мохтаҗ түгел.

10. Җирлекнең җирле үзидарә органнары җирле референдумда кабул ителгән карарның әлеге Уставта билгеләнгән вәкаләтләрне чикләү нигезендә үтәлешен тәэмин итәләр.

11. Җирле референдум үткәрү, шулай ук җирле референдумда кабул ителгән карарга гражданнар, җирле үзидарә органнары, Саба муниципаль районы прокуроры, федераль закон белән дәүләт хакимияте органнары тарафыннан суд тәртибендә шикаять бирелергә мөмкин.

12 Статья. Муниципаль сайлаулар

1. Җирлектә муниципаль сайлаулар гомуми тигез һәм турыдан-туры сайлау хокукы нигезендә, яшерен тавыш биргәндә, җирлек Советы депутатларын сайлау максатында үткәрелә.

2. Җирлек Советы депутаты итеп тавыш бирү көнендә 18 яшькә җиткән һәм сайлау хокукына ия Россия Федерациясе гражданы сайлана ала.

3. Муниципаль сайлаулар җирлек Советы тарафыннан билгеләнә. Муниципаль сайлауларны билгеләү турындагы карар 90 көннән дә соңга калмыйча һәм тавыш бирү көненә кадәр 80 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш. Күрсәтелгән карар массакүләм мәгълүмат чараларында рәсми рәвештә кабул ителгән көннән 5 көннән дә соңга калмыйча басылып чыгарга тиеш.

Федераль законда билгеләнгән очракларда муниципаль сайлаулар җирлекнең сайлау комиссиясе яисә суд тарафыннан билгеләнә.

4. Муниципаль сайлауларны әзерләү һәм үткәрү сайлау комиссияләренә аларның компетенциясе кысаларында йөкләнә.

5. Җирлек советына депутатлар сайлау «Россия Федерациясе гражданнарының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 12.06.2002 ел, №67-ФЗ Федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.

6. Җирлек Советы депутатлары сайлау округына сайлаучылар вәкиллегенең уртача нормасы нигезендә төзелә торган бер мандатлы сайлау округлары буенча сайлана.

7. Теркәлгән кандидат бер мандатлы сайлау округы буенча сайланган дип тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның күпчелек тавышын алган.

Әгәр җирлек Советына депутатлар сайлауда бер мандатлы сайлау округында тавыш бирү бер кандидатура буенча үткәрелсә, тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның 50 проценттан да ким булмаган тавышын җыйган кандидат сайланган дип санала. Теркәлгән кандидатлар тарафыннан тигез тавыш белән теркәлгән кандидат сайланган дип санала.

8. Җирлек Советы депутатларын сайлау нәтиҗәләре җирлек торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмат стендларында яисә әлеге Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) тиеш.

13 статья. Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирлек башлыгы чакыртып алу буенча тавыш бирү

1. Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирлек башлыгы сайлаучылар тарафыннан гамәлдәге законнарда һәм әлеге Уставта билгеләнгән нигезләр буенча һәм тәртиптә чакыртып алынырга мөмкин.

2. Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирлек башлыгы чакыртып алуның нигезләре булып, суд тәртибендә расланган конкрет хокукый карарлар яисә депутатның үзенә карата ышаныч уята торган һәм депутат вазыйфаларын, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы вазыйфаларын яисә җирлек башлыгы вазыйфаларын үтәмәүдә, депутат, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы яисә җирлек башлыгы статусына туры килми торган гамәлләр кылуда һәм Россия Федерациясе Конституциясенең башка бозылуында чагыла., Татарстан Республикасы Конституция суды, Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары һәм башка норматив хокукый актлары, әлеге Устав һәм башка муниципаль норматив хокукый актлар.

3. Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирлек башлыгы чакыртып алу буенча тавыш бирү Халык инициативасы белән үткәрелә.

4. Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, авыл җирлеге башлыгы чакыртып алу буенча тавыш бирү инициативасын тәкъдим итү һәм аны яклауга гражданнар имзаларын җыю өчен кимендә 10 кеше муниципаль сайлауларда катнашу хокукына ия инициатив төркем төзелә.

5. Инициатив төркем инициатив төркемне теркәү турындагы үтенеч белән җирлекнең сайлау комиссиясенә мөрәҗәгать итә. Инициатив төркем үтенечнамәсендә, аны чакыртып алу өчен нигез булып торучы җирлек Советы депутатының, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасының, җирлек башлыгының конкрет хокукка каршы каршы карарына яисә гамәлгә (гамәл кылмавына) күрсәтмәсе булырга тиеш, аның фикере, әтисенең исеме, туган датасы һәм урыны, паспортны яки гражданның паспортын алмаштыручы документның сериясе, номеры һәм датасы, аны биргән органның исемен яисә кодын күрсәтеп, шулай ук инициатив төркемнең һәр әгъзасының һәм аның исеменнән җирлек территориясендә эш итәргә вәкаләтле затларның яшәү урыны күрсәтелергә тиеш. Инициатив төркемнең үтенечнамәсе күрсәтелгән төркемнең барлык әгъзалары тарафыннан имзаланырга тиеш. Үтенечнамәгә депутатның күрсәтелгән хокукка каршы карары яисә гамәле (гамәл кылмавы) расланган суд карары беркетелгән булырга тиеш.

6. Инициатив төркемне теркәү, имзалар җыю, җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирлек башлыгы чакыртып алу буенча тавыш бирү инициативасын хуплау өчен җирле референдум үткәрү өчен законда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

7. Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирлек башлыгы чакыртып алу буенча тавыш бирү җирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм, «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында»2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләрне исәпкә алып, җирле референдум үткәрү өчен законда билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.

8. Җирлекнең сайлау комиссиясе инициатив төркеменең үтенечнамәсен караганда, җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы чакыртып алу буенча тавыш бирү билгеләнгәндә, җирлек Советы тарафыннан тиешле депутат, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирлек башлыгы аны чакыртып алу өчен нигез буларак куела торган шартлар буенча аңлатмалар бирергә, кирәкле документлар тапшырырга хокуклы. Күрсәтелгән депутат, җирле үзидарәнең сайлау органы әгъзасы, җирлек башлыгы сайлау комиссиясе, җирлек Советы утырышлары уздырылган көнгә кадәр өч көннән дә соңга калмыйча аларны үткәрү вакыты һәм урыны турында язмача хәбәр ителергә тиеш.

9. Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайлау органы әгъзасы, җирлек башлыгы аны чакыртып алу буенча тавыш биргәндә, сайлаучыларга аны чакыртып алу өчен нигез буларак куелган шартлар буенча аңлатмалар бирү максатларында инициативалы төркем белән тигез нигезләрдә агитация алып бару хокукына ия.

10. Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайлау органы әгъзасы, җирлек башлыгы чакыртып алынган дип санала, әгәр чакыртып алу өчен тиешле сайлау округында теркәлгән сайлаучыларның яртысыннан да ким булмаган өлеше тавыш бирсә.

11. Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтиҗәләре авыл җирлеге башлыгы торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмат стендларында яисә әлеге Уставның

73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) тиеш.

12. Җирлекнең сайлау комиссиясе чакыртып алу буенча тавыш бирүгә рәсми йомгак ясаганнан соң биш көн эчендә инициатив төркемне, җирлек советына һәм тиешле җирлек Советына, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасына, җирлек башлыгына аны чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтиҗәләре турында язмача хәбәр итә.

14 Статья. Җирлек чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү

1. Чикләрне үзгәртү, җирлекне үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү халыкның әлеге чикләрне үзгәртүгә ризалыгын алу, җирлекне үзгәртеп кору максатларында үткәрелә.

2. Җирлек чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү җирлекнең бөтен территориясендә яисә аның территориясе өлешендә «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән очракларда үткәрелә.

3. Җирлек чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү җирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясе гражданнарының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 12.06.2002 ел, №67-ФЗ Федераль закон һәм «җирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә, «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»06.10.2003 ел, №131-ФЗ Федераль законда каралган үзенчәлекләрне исәпкә алып үткәрелә.

4. Җирлек чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү, әгәр анда җирлек халкының яртысыннан артыгы яки җирлекнең сайлау хокукына ия булган өлешендә катнашса, узган дип санала. Җирлек чикләрен үзгәртүгә халыкның ризалыгы, җирлекне үзгәртеп кору, әгәр күрсәтелгән үзгәрешләр өчен үзгәртеп кору тавыш бирүдә катнашкан халыкның яртысыннан артыгы тавыш бирсә, алынган дип санала.

5. Чикләрне үзгәртү, җирлекне үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү нәтиҗәләре һәм кабул ителгән карарлар җирлекнең торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмат стендларында яисә әлеге Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) тиеш.

15 Статья. Гражданнарның хокукый инициативасы

1. Гражданнар әлеге Уставта һәм җирлек Советының норматив хокукый актында билгеләнгән тәртиптә хокукый инициативага хокуклы.

2. Сайлау хокукына ия булган гражданнарның инициатив төркеме сайлау хокукына ия кешеләр санынннан 3 проценттан артмаган санда хокукый инициатива белән чыгыш ясарга мөмкин.

3. Хокукый инициативаны гамәлгә ашыру максатларында гражданнар хокуклы:

- яшәү (эш) урыны буенча гражданнар җыелышларын һәм хокукый чыгару инициативасы турында фикер алышу һәм тәкъдим итү буенча башка күмәк чаралар оештырырга һәм үткәрергә;;
- хокукый инициативаны тәкъдим итүгә ярдәм итү өчен имзалар җыю буенча инициативалы төркемнәр булдыру;;
- җирлек халкының имзаларын җыю һәм законнарга каршы килми торган ысуллар белән Закон чыгару инициативасын яклап агитация алып бару.

4. Җирлекнең җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары гражданнарга хокукый инициативаны гамәлгә ашыруда ярдәм итәргә тиеш.

5. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты җирлек советы, аның ачык утырышында, әлеге Уставта билгеләнгән компетенциясе нигезендә җирлек башлыгы тарафыннан аны керткән көннән өч ай эчендә мәҗбүри каралырга тиеш.

6. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проектын караганда гражданнарның инициатив төркеме вәкилләренә үз позициясен белдерү мөмкинлеге тәэмин ителергә тиеш.

7. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проектын карау процедурасы җирлек Советы Регламенты, җирлек башлыгының, авыл җирлеге Башкарма комитетының норматив хокукый акты белән билгеләнә

8. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проектын карау нәтиҗәләре буенча кабул ителгән дәлилләнгән карар рәсми рәвештә аның инициатив төркеменә кергән гражданнарга язма рәвештә җиткерелергә тиеш.

16. Территориаль иҗтимагый үзидарә

1. Җирлектә территориаль иҗтимагый үзидарә турыдан-туры халык тарафыннан гражданнар җыелышлары һәм конференцияләре үткәрү юлы белән, шулай ук территориаль иҗтимагый үзидарә органнары булдыру юлы белән гамәлгә ашырыла.

2. Территориаль иҗтимагый үзидарә гражданнар яшәешенең түбәндәге территорияләре чикләрендә гамәлгә ашырыла ала: күп фатирлы торак йорт подъезды; күп фатирлы торак йорт; торак йортлар төркеме; торак микрорайон; авыл җирлеге булмаган авыл торак пункты; гражданнарның башка яшәү территорияләре.

3. Территориаль иҗтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган территория чикләре Тиешле территориядә яшәүче халык тәкъдиме буенча җирлек Советы тарафыннан билгеләнә.

4. Территориаль иҗтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган Территория башка шундый ук Территория составына керә алмый.

5. Территориаль иҗтимагый үзидарә аның Уставы нигезендә юридик зат була ала һәм коммерциячел булмаган оешманың оештыру-хокукый формасында дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.

6. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставында билгеләнә:

1) ул гамәлгә ашырыла торган территория;

2) Территориаль иҗтимагый үзидарә эшчәнлегенең максатлары, бурычлары, формалары һәм төп юнәлешләре;

3) территориаль иҗтимагый үзидарә органнарының вәкаләтләрен формалаштыру, туктату, хокуклары һәм бурычлары, вәкаләтләре вакыты;
4) карарлар кабул итү тәртибе;
5) мөлкәт сатып алу тәртибе, шулай ук күрсәтелгән мөлкәттән һәм финанс чараларыннан файдалану һәм файдалану тәртибе;
6) территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруны туктату тәртибе.

7. Территориаль иҗтимагый үзидарә эшчәнлеге мәсьәләләре буенча гражданнар җыелышлары, конференцияләре аның Уставы нигезендә чакырыла.

8. Территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар җыелышы, әгәр анда уналтынчы яшькә җиткән Тиешле территориядә яшәүчеләрнең өчтән береннән дә ким булмаган өлеше катнашса, хокуклы дип санала.

Территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар конференциясе, әгәр анда уналтынчы яшькә җиткән Тиешле территориядә яшәүчеләрнең кимендә өчтән икесе катнашса, хокуклы дип санала.

9. Территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыручы гражданнар җыелышының, конференцияләренең аерым вәкаләтләренә керә:
1) территориаль иҗтимагый үзидарә органнары структурасын билгеләү;
2) Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын кабул итү, аңа үзгәрешләр кертү;
3) территориаль иҗтимагый үзидарә органнарын сайлау;
4) территориаль иҗтимагый үзидарә эшчәнлегенең төп юнәлешләрен билгеләү;;
5) территориаль иҗтимагый үзидарәнең керемнәре һәм чыгымнары сметасын һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау;
6) территориаль иҗтимагый үзидарә органнары эшчәнлеге турындагы хисапларны карау һәм раслау.

10. Территориаль иҗтимагый үзидарә органнары:
1) Тиешле территориядә яшәүче халык мәнфәгатьләрен тәкъдим итәләр;
2) гражданнарның җыелышларында һәм конференцияләрендә кабул ителгән карарларның үтәлешен тәэмин итәләр;
3) территорияне карап тоту, төзекләндерү буенча хуҗалык эшчәнлеген, тиешле территориядә яшәүче гражданнарның социаль-көнкүреш ихтыяҗларын канәгатьләндерүгә юнәлдерелгән башка хуҗалык эшчәнлеген, күрсәтелгән гражданнар акчалары исәбеннән дә, шулай ук җирлекнең башкарма комитеты белән килешү нигезендә җирлек бюджеты акчаларын кулланып башкара алалар;
4) җирле үзидарә органнарына (җирлек Советына, җирлек башлыгына һәм җирлек башкарма комитетына) әлеге органнар һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан мәҗбүри каралырга тиешле муниципаль норматив хокукый актлар проектларын кертергә хокуклы.

11. Территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе, җирле бюджеттан кирәкле акчалар бүлеп бирү шартлары һәм тәртибе әлеге Устав һәм җирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

17 Статья. Территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыру тәртибе

1. Территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыру максатларында, җирлекнең җирле үзидарә органнары инициативасы белән, территориаль иҗтимагый үзидарә Уставы проектын эшләүне һәм территориядә яшәүче гражданнарның җыелышларын оештыруны гамәлгә ашыручы инициатив төркем оештырыла, аның

чикләрендә әлеге территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру күздә тотыла.

2. Гражданнар җыелышы җирлекнең тиешле территориясендә территориаль иҗтимагый үзидарә оештыру турында Карар кабул итә, аның уставын кабул итә, шулай ук территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү белән бәйле мәсьәләләр буенча җирлек Советында гражданнар җыелышын тәкъдим итәргә вәкаләтле вәкилне (вәкилләрен) билгели.

3. Территориаль иҗтимагый үзидарә территориаль иҗтимагый үзидарә уставы теркәлү вакытыннан бирле җирлек Советы тарафыннан гамәлгә куелган дип санала.

18. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү тәртибе

1. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү өчен гражданнар җыелышының вәкаләтле вәкиле (вәкаләтле вәкилләре) җирлек башлыгына тапшырыла:

1) территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү турында гражданнар җыелышының барлык вәкаләтле вәкилләре тарафыннан имзаланган гариза;;

2) Территориаль иҗтимагый үзидарә оештыру турында Карар кабул ителгән гражданнар җыелышының беркетмәсе, анда, фамилиясен, исемен, әтисенең исемен, туган көнен, сериясен, паспорт бирү номерын һәм датасын, гражданин паспортын алыштыручы документны, һәр вәкаләтле вәкилнең яшәү урыны адресын күрсәтеп, гражданнар җыелышының беркетмәсе.;

3) территориаль иҗтимагый үзидарә Уставының ике нөсхәсе.

2. Башка документларны тапшыру турындагы таләп, әлеге статьяның 1 өлешендә билгеләнгән документлардан тыш, рөхсәт ителми.

Вәкаләтле вәкилгә документлар алу өчен, исемлек һәм аны алу датасы күрсәтелгән расписка бирелә.

3. Җирлек башлыгы территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү турындагы документлар кергән көннән ике атна эчендә аның уставын теркәү яки аны теркәүдән баш тарту турында җирлек Советы Карары проектын алдан карауны һәм әзерләүне оештыра.

4. Гражданнар җыелышының вәкаләтле вәкилләре территориаль иҗтимагый үзидарә уставын алдан караганда һәм җирлек Советы утырышында киңәш бирү тавышы хокукы белән катнашырга хокуклы.

5. Җирлек советы территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү яки аны теркәүдән баш тарту турында карар кабул итә. Уставны теркәүдән баш тарту мотивлаштырылган булырга тиеш.

6. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәүдән баш тарту өчен территориаль иҗтимагый үзидарә уставы нормаларының Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына, җирлек Уставына, башка муниципаль норматив хокукый актларга каршы килүе нигез булып тора.

7. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәүдән баш тарту территориаль иҗтимагый үзидарә оештыруның максатка ярашсызлыгы аркасында рөхсәт ителми.

8. Җирлек Советы тарафыннан кабул ителгән территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү мәсьәләсе буенча дәлилләнгән карар өч көн дәвамында

рәсми рәвештә гражданнар җыелышының вәкаләтле вәкиленә (вәкаләтле вәкилләренә) язма рәвештә җиткерелергә тиеш.

9. Җирлек Советы территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү турында Карар кабул иткән очракта, уставның бер нөсхәсе, аны теркәү турындагы тамга белән, гражданнар җыелышының вәкаләтле вәкиленә тапшырыла, икенче нөсхәсе җирлек Советында саклана.

10. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставына кертелә торган үзгәрешләр әлеге статьяда билгеләнгән тәртиптә җирлек Советы тарафыннан теркәлергә тиеш. Күрсәтелгән үзгәрешләр аларны теркәгән көннән үз көченә керә.

19 Статья. Авыл торак пункты старостасы

1. Җирле үзидарә органнары һәм авыл торак пунктында яшәүчеләрнең үзара хезмәттәшлеген оештыру өчен, җирлектә урнашкан торак пунктта авыл җирлеге старостасы билгеләнергә мөмкин.

2. Әлеге авыл торак пункты старостасы, шул җирлек составына кергән җирлек Советы тарафыннан, әлеге авыл җирлеге территориясендә яшәүче һәм актив сайлау хокукына ия затлар арасыннан авыл торак пункты гражданнары җыены тәкъдиме белән билгеләнә.

3. Авыл торак пункты старостасы дәүләт вазыйфасын, дәүләт граждан хезмәте вазыйфасын, муниципаль вазыйфа яисә муниципаль хезмәт вазыйфасын биләүче зат түгел, ул хезмәт мөнәсәбәтләрендә һәм алар белән турыдан-туры бәйле җирле үзидарә органнары белән мөнәсәбәтләрдә тора алмый.

Тарихи һәм башка җирле традицияләрне исәпкә алып, Татарстан Республикасы законы белән авыл торак пункты старостасы вазыйфасының башка атамасы билгеләнергә мөмкин.

4. Авыл торак пунктының старостасы булып түбәндәге кешеләр билгеләнергә тиеш түгел:

1) дәүләт вазыйфасын, дәүләт граждан хезмәте вазыйфасын, муниципаль вазыйфаны яисә муниципаль хезмәт вазыйфасын биләүче;

2) суд тарафыннан эшкә яраксыз яисә чикләнгән эшчән дип танылган;

3)хөкем ителгән яисә җавапка тартылган затлар.

5. Авыл җирлеге старостасының вәкаләтләре вакыты 5 ел тәшкил итә.

Авыл торак пункты старостасының вәкаләтләре әлеге авыл торак пункты кергән авыл җирлеге Советы карары белән, гражданнар җыены тәкъдиме буенча, шулай ук «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»06.10.2003 ел, №131 - ФЗ Федераль законның 40 статьясындагы 10 өлешенең 1-7 пунктларында билгеләнгән очракларда вакытыннан алда туктатыла.

6. Авыл торак пункты старостасы, аңа йөкләнгән бурычларны хәл итү өчен:

1) авыл торак пунктында җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү мәсьәләләре буенча җирле үзидарә органнары, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр һәм башка оешмалар белән хезмәттәшлек итә;

2) халык белән, шул исәптән гражданнар җыеннарында, җыелышларында, конференцияләрендә катнашу юлы белән дә хезмәттәшлек итә, мондый чаралар нәтиҗәләре буенча җирле үзидарә органнары тарафыннан мәҗбүри карап тикшерелергә тиешле муниципаль хокукый актлар проектлары рәвешендә рәсмиләштерелгән мөрәҗәгатьләрне һәм тәкъдимнәрне, шул исәптән рәсмиләштерелгән муниципаль хокукый актларны җибәрә;

3) авыл торак пунктында яшәүчеләргә җирле үзидарә оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча хәбәр итә, шулай ук җирле үзидарә органнарыннан алынган бүтән мәгълүматны аларга җиткерүдә ярдәм итә;
4) җирле үзидарә органнарына ачык тыңлаулар һәм иҗтимагый фикер алышулар оештыруда һәм үткәрүдә, авыл торак пунктында аларның нәтиҗәләрен халыкка җиткерүдә ярдәм итә;
5) Татарстан Республикасы Законы нигезендә әлеге Уставта һәм (яисә) авыл җирлеге Советының норматив хокукый актында каралган башка вәкаләтләрне һәм хокукларны гамәлгә ашыра.

7. Эшчәнлек гарантияләре һәм авыл торак пункты статусының башка мәсьәләләре әлеге Устав һәм (яисә) авыл җирлеге Советының норматив хокукый акты белән Татарстан Республикасы Законы нигезендә билгеләнә.

20 Статья. Халык тыңлаулары, иҗтимагый фикер алышулар

1. Авыл җирлеге советы, авыл җирлеге башлыгы катнашында җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль норматив хокукый актлар проектларын тикшерү өчен халык алдында тыңлаулар үткәрергә мөмкин.

2. Халык тыңлаулары халык, җирлек советы яки җирлек башлыгы инициативасы белән үткәрелә.

Халык яки авыл җирлеге Советы инициативасы белән үткәрелә торган ачык тыңлаулар җирлек Советы, ә җирлек башлыгы инициативасы белән җирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.

3. Ачык тыңлауларга чыгарылырга тиеш:
1) Устав проекты, шулай ук әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль норматив хокукый акт проекты, Уставка, Уставны әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында, Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен төгәл яңадан күрсәтү формасына үзгәрешләр кертелгән очраклардан тыш, Уставка әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында үзгәрешләр кертү турында муниципаль норматив хокукый акт проекты;
2) җирлек бюджеты проекты һәм аның үтәлеше турында хисап;
3) җирлекнең социаль-икътисадый үсеше стратегиясе проекты;
4) җирлекне үзгәртеп кору турындагы мәсьәләләр, «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезендә муниципаль берәмлекне үзгәртеп кору өчен тавыш бирү юлы белән йә гражданнар җыеннарында белдерелгән муниципаль берәмлек халкының ризалыгын алу таләп ителә торган очраклардан тыш.

4. Гавами тыңлаулар үткәрү турындагы карар, әгәр гамәлдәге законнарда башкача каралмаган булса, тиешле орган яисә җирлекнең вазыйфаи заты тарафыннан муниципаль норматив хокукый акт проектын караган көнгә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.

5. Үткәрү вакыты һәм урыны күрсәтелгән һәм тиешле муниципаль норматив хокукый акт проектын гавами тыңлаулар уздыру турындагы карар, әгәр гамәлдәге законнарда башка срок каралмаган булса, җирлекнең торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмат стендларында яисә әлеге Уставның 73

статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) тиеш.

6. Халык алдында тыңлаулар үткәрү турындагы карар басылып чыккан көннән алып һәм аларны үткәрү көненә кадәр җирлек башлыгына халык алдында тыңлауларга чыгарыла торган мәсьәлә буенча язмача тәкъдимнәр һәм искәрмәләр, шул исәптән муниципаль норматив хокукый акт проектына карата ачык тыңлауларга чыгарыла торган төзәтмәләр һәм башка тәкъдимнәр җибәрергә хокуклы. Җирлек башлыгы кергән тәкъдимнәрне һәм искәрмәләрне гомумиләштерүне оештыра. Күрсәтелгән тәкъдимнәр һәм искәрмәләр ачык тыңлауларда катнашучыларга җиткерелә.

7. Ачык тыңлаулар, гамәлдәге законнарда башка срок каралмаган булса, муниципаль норматив хокукый акт проектын карау көненә 7 көннән дә соңга калмыйча үткәрелә. Халык алдында тыңлаулар белгечләр, экспертлар, кызыксынган затларны чакырып үткәрелә.

8. Ачык тыңлаулар үткәрү нәтиҗәләре буенча җирле үзидарә органнары һәм җирлекнең вазыйфаи затлары тарафыннан мәҗбүри каралырга тиешле тәкъдимнәр кабул ителә, алар компетенциясенә муниципаль норматив хокукый акт проектын гавами тыңлауларга чыгару кертелә.

9. Ачык тыңлаулар нәтиҗәләре, кабул ителгән карарның дәлилләнгән нигезләнүен дә кертеп, авыл җирлеге торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмат стендларында яисә әлеге Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән (гавами тыңлаулар уздырганнан соң 5 көннән дә соңга калмыйча, әгәр гамәлдәге законнарда башкача каралмаган булса) басылып чыгарга (халыкка җиткерелергә) тиеш.

10. Халык тыңлауларын оештыру һәм үткәрү тәртибе җирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

11. Генераль планнар проектлары, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре проектлары, территорияне планлаштыру проектлары, территорияләрне межалау проектлары, территорияләрне төзекләндерү кагыйдәләре проектлары, күрсәтелгән расланган документларның берсенә үзгәрешләр кертүне күздә тоткан проектлар, җир кишәрлеген яки капиталь төзелеш объектын шартлы рәвештә рөхсәт ителгән файдалануга рөхсәт бирү турындагы карарлар проектлары, капиталь төзелеш объектларын рөхсәт ителгән төзелешнең, үзгәртеп коруның чик параметрларыннан читкә китүгә рөхсәт бирү турындагы карарлар проектлары буенча, җир кишәрлекләреннән һәм капиталь төзелеш объектларыннан файдалану рөхсәт ителгән бер төрне башка төргә үзгәртү мәсьәләләре буенча, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләренең расланмаган очракта, шәһәр төзелеше эшчәнлеге турындагы законнар нигезендә, гавами тыңлаулар яисә җәмәгать тыңлаулары үткәрелә.

21 Статья. Гражданнар җыелышы

1. Җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу, халыкка җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары эшчәнлеге турында мәгълүмат бирү, Территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру өчен җирлек территориясендә гражданнар җыелышлары үткәрелергә мөмкин. Гражданнар җыелышлары микрорайоннар, торак массивлар, кварталлар, урамнар, торак йортлар буенча чакырыла.

2. Гражданнар җыелышы халык, җирлек Советы, җирлек башлыгы инициативасы белән, шулай ук территориаль иҗтимагый үзидарә уставында каралган очракларда үткәрелә.

3. Авыл җирлеге Советы яисә авыл җирлеге башлыгы инициативасы белән үткәрелә торган гражданнар җыелышы җирлек Советы яисә җирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.

4. Халык инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар җыелышы территориаль иҗтимагый үзидарә органнарының, тиешле территориядә яшәүче һәм әлеге территорияләрдә урнашкан предприятие, учреждение, оешма җитәкчеләре, җыелышта катнашырга хокуклы гражданнар төркеменең язма тәкъдиме буенча җирлек Советы тарафыннан билгеләнә.

Гражданнар җыелышын үткәрү турындагы тәкъдимдә аны карап тикшерүгә чыгарыла торган мәсьәләләр исемлеге, җыелышны үткәрү вакыты һәм урыны булырга тиеш. Тәкъдим вәкаләтле затлар тарафыннан имзаланырга тиеш, ә җыелышны үткәрү инициативасы белән бер төркем гражданнар - бу гражданнар мөрәҗәгать итсә, аларның һәркайсының фамилиясен, исемен, атасының исемен, туган көнен, яшәү урынын күрсәтеп.

Җирлек советы гражданнарның җыелышын якын арада уздыру турындагы тәкъдимне карый.

Җирлек советы гражданнарның җыелышын үткәрүдән аның максатка яраксызлыгы аркасында баш тартырга хокуклы түгел.

5. Территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру максатларында гражданнар җыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе территориаль иҗтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.

6. Гражданнар җыелышын үткәрү вакыты һәм урыны турында һәм фикер алышуга кертелә торган мәсьәләләр турында тиешле территориядә яшәүчеләр җыелыш уздырылган көнгә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча, массакүләм мәгълүмат чараларын, почта хәбәрләрен, һәр фатирны (шәхси) тикшерүләрне, белдерүләрне һәм башка мөмкин булган чараларны кулланып хәбәр итәләр.
Гражданнар җыелышына әзерлек һәм аны үткәрүне җирлек башкарма комитеты тәэмин итә.

7. Җыелышлар эшендә әлеге территориядә яшәүче, сайлау хокукына ия гражданнар катнаша ала. Җыелышта катнашырга хокуклы гражданнарның гомуми саны Россия Федерациясе гражданнарының яшәү урыны һәм яшәү урыны буенча теркәү исәбенә алу күрсәткечләре нигезендә билгеләнә.

Гражданнар җыелышы җыелышта катнашырга хокуклы гражданнар саныннан кимендә өчтән бер өлеше катнашса, хокуклы дип санала.

Җыелыш карарлары җыелышта катнашкан гражданнарның күпчелек тавышы белән кабул ителә.

8. Гражданнар җыелышы җирле үзидарә органнарына һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларына мөрәҗәгатьләр кабул итәргә, шулай ук җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә гражданнар җыелышын бирергә вәкаләтле затларны сайларга мөмкин.

9. Территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча гражданнар җыелышы территориаль иҗтимагый үзидарә уставы белән аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә.

10. Гражданнар җыелышы тарафыннан кабул ителгән мөрәҗәгатьләр җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан

мәҗбүри каралырга тиеш,алар мөрәҗәгатьләрдә булган мәсьәләләрне хәл итү компетенциясенә кертелгән, язмача җавап җибәрү белән.

11. Гражданнар җыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе, шулай ук гражданнар җыелышының вәкаләтләре федераль закон, әлеге Устав һәм җирлек Советының норматив хокукый акты, территориаль иҗтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.

12. Гражданнар җыелышының нәтиҗәләре җирлекнең торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмат стендларында яисә әлеге Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) тиеш.

22 Статья. Гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы)

1. Гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу һәм җирлектәге барлык халык вәкилләренең фикерен ачыклау зарурилыгы очрагында үткәрелә. Җирлекнең тиешле территориаль өлешләрендә яшәүчеләр арасыннан гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) гражданнар җыелышын чакыру авырайган, шул исәптән тиешле территориядә яшәүче һәм гражданнар җыелышында катнашырга хокукы булган кешеләр саны 100 кешедән артып киткән очракларда үткәрелә.

2. Гражданнарны (делегатлар җыелышларын) билгеләү һәм үткәрү, делегатлар сайлау тәртибе әлеге Устав, җирлек Советының норматив хокукый акты, территориаль иҗтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.

3. Гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) гражданнар җыелышының вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

4. Гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) халык, җирлек Советы, җирлек башлыгы инициативасы белән үткәрелә. Авыл җирлеге Советы яки авыл җирлеге башлыгы инициативасы белән үткәрелә торган гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) җирлек Советы яисә җирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә. Халык инициативасы белән үткәрелә торган гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) җирлек Советы тарафыннан билгеләнә.

5. Гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) хокуклы дип санала, әгәр анда уналтынчы яшькә җиткән Тиешле территориядә яшәүчеләрнең өчтән бер өлешеннән дә ким булмаган өлеше катнашса. Конференция карарлары (делегатлар җыелышлары) конференциядә катнашучы делегатларның күпчелек тавышы белән кабул ителә.

6. Гражданнар (делегатлар җыелышлары) конференциясе нәтиҗәләре җирлекнең торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмат стендларында яисә әлеге Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) тиеш.

23 Статья. Халык җыены

1. «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статьясында каралган очракларда гражданнар җыены үткәрелергә мөмкин:

- әлеге торак пункт территориясен башка җирлек (муниципаль район) территориясенә кертүгә китерә торган әлеге торак пункт составына кергән җирлек (муниципаль район)чикләрен үзгәртү мәсьәләсе буенча торак пунктта.;

- җирлек составына керүче торак пунктта әлеге торак пункт территориясендә (яисә аның территориясенең бер өлешендә) үзара салым акчаларын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча. ;
- авыл торак пунктында иске авыл торак пункты кандидатурасын тәкъдим итү, шулай ук иске авыл торак пунктының вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату мәсьәләсе буенча.

2. Авыл торак пунктында гражданнар җыены шулай ук муниципаль хезмәт турында Россия Федерациясе законнарында каралган очракларда муниципаль хезмәт вазыйфасын биләүгә конкурс үткәргәндә конкурс комиссиясе составына кандидатуралар тәкъдим итү максатларында үткәрелергә мөмкин.

3. Әлеге статьяда каралган гражданнар җыены анда торак пунктта яшәүчеләрнең (яисә аның территориясе өлешендә) яисә җирлектә яшәүчеләрнең яртысыннан артыгы катнашуда хокуклы. Гражданнар җыенында катнашучыларның яртысыннан артыгы тавыш бирсә, мондый җыенның карары кабул ителгән дип санала.

4. Гражданнар җыены авыл җирлеге составына керүче торак пункт территориясендә, торак пунктның әлеге өлешендә гражданнарның үзара салым акчаларын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча үткәрелергә мөмкин.
Мондый җыен авыл җирлеге Советы тарафыннан, кимендә 10 кеше яшәгән торак пункт территориясенең тиешле өлешендә яшәүчеләр инициативасы белән чакырыла.

Гражданнар җыены үткәрелә торган торак пункт территориясе чикләре җирлек Советы карары белән торак пункт территориясенең күрсәтелгән өлешендә яшәүчеләрнең гомуми мәнфәгатьләре критерийларыннан чыгып, җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл иткәндә билгеләнә.

5. Гражданнар җыенын үткәрү тәртибе Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Олы Кибәче авыл җирлеге торак пунктларында халык җыенын әзерләү һәм үткәрү тәртибе турындагы Нигезләмә белән раслана.

24 Статья. Гражданнарны кабул итү

1. Гражданнарны сораштыру җирлекнең бөтен территориясендә яки территориясендә халыкның фикерен ачыклау һәм җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары, шулай ук дәүләт хакимияте органнары тарафыннан карарлар кабул иткәндә исәпкә алу өчен үткәрелә.

Сораштыру нәтиҗәләре тәкъдим итү характерына ия.

2. Гражданнарны сораштыруда сайлау хокукына ия җирлек халкы катнаша ала.

3. Гражданнарны сораштыру инициатива буенча үткәрелә:
1) җирлек Советы яисә җирлек башлыгы-җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча;
2) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары – җирлек җирләренең максатчан билгеләнешен республика һәм республика әһәмиятендәге объектлар өчен үзгәртү турында карарлар кабул иткәндә гражданнарның фикерен исәпкә алу өчен.

4. Гражданнар арасында сораштыру үткәрү һәм билгеләү тәртибе Татарстан Республикасы Законы нигезендә җирлек Советының норматив хокукый актлары белән билгеләнә.

5. Гражданнарны сораштыру билгеләү турында карар җирлек Советы тарафыннан кабул ителә. Карарында авыл җирлеге Советы билгеләү турында гражданнар сораштыру билгеләнә:
1) сораштыру үткәрү датасы һәм сроклары;
2) Сораштыру уздырганда тәкъдим ителә торган (тәкъдим ителә торган) мәсьәләне (мәсьәләләрне) формулировкалау;
3) сораштыру үткәрү методикасы;
4) сораштыру кәгазе формасы;
5)сораштыруда катнашучы җирлек халкының минималь саны.

6. Авыл җирлегендә яшәүчеләр халыктан сораштыру үткәрү турында 10 көн алдан хәбәр итә.

7. Гражданнарны сораштыру әзерләүгә һәм үткәрүгә бәйле чараларны финанслау гамәлгә ашырыла:
1) җирлек бюджеты акчалары исәбеннән-җирлекнең җирле үзидарә органнары инициативасы буенча сораштыру үткәрү турында;
2) Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән – Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары инициативасы буенча сораштыру уздырганда.

8. Сораштыру нәтиҗәләре җирлекнең торак пунктлары территорияләрендә махсус мәгълүмат стендларында яисә әлеге Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә аны үткәргәннән соң бер ай эчендә күрсәтелгән башка ысуллар белән бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) тиеш. Сораштыру нәтиҗәләре белән җирлектәге һәр кеше таныша ала. Сораштыру нәтиҗәләре җирлекнең җирле үзидарә органнары тарафыннан тиешле карарлар кабул иткәндә исәпкә алынырга тиеш.

25 Статья. Җирле әһәмияттәге иң мөһим мәсьәләләр буенча халык фикер алышуы

1. Муниципаль хокукый актлар проектларын һәм җирле әһәмияттәге башка мөһим мәсьәләләрне халык фикер алышуына чыгару турындагы карар җирлек Советы тарафыннан үз инициативасы яисә тиешле территориядә яшәүче гражданнар таләбе буенча җирлек советы билгеләгән тәртиптә кабул ителә.

2. Муниципаль хокукый акт проекты тексты һәм халык фикер алышуына чыгарыла торган мәсьәләләр буенча башка материаллар, аларны халык фикер алышуына чыгару турында Карар кабул ителгәннән соң биш көннән дә соңга калмыйча, массакүләм мәгълүмат чараларында басылып чыга, җирлек халкына танышу өчен мөмкин булган урыннарда җибәрелә, башка ысуллар белән халыкка игълан ителә.

3. Халык фикер алышуына мәсьәлә чыгару белән бер үк вакытта авыл җирлеге Советы фикер алышу барышында кергән тәкъдимнәрне һәм искәрмәләрне карау эшен оештыру вакытын һәм тәртибен билгели, әлеге максат өчен махсус комиссия төзиләр.

4. Авыл җирлеге Советы җирле әһәмияткә ия булган муниципаль хокукый актлар проектлары һәм башка мөһим мәсьәләләр буенча фикер алышуны тәэмин итә, моның өчен кирәкле шартлар тудыра.

5. Халык фикер алышуына чыгарылган мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәрмәләр җирлек советына юллана.

6. Муниципаль хокукый акт проектлары һәм җирле әһәмияттәге башка мөһим мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәрмәләр җирлек Советы тарафыннан карала.

7. Халык фикер алышуы нәтиҗәләре турында халыкка хәбәр ителә.

26 Статья. Җирлекнең иҗтимагый (консультатив) советлары

1. Җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча карарлар эшләгәндә һәм гамәлгә ашырганда халыкның ихтыяҗларын һәм мәнфәгатьләрен исәпкә алу, җирле үзидарә органнары эшчәнлегенә җәмәгать контролен гамәлгә ашыру максатларында авыл җирлегенең Иҗтимагый советы барлыкка килә.

2. Җирлекнең иҗтимагый советы халыкның, иҗтимагый берләшмәләр һәм башка коммерцияле булмаган оешмалар вәкилләренең үз теләге белән аның эшчәнлегендә катнашуы нигезендә формалаша.

3. Җирлекнең иҗтимагый советын формалаштыру тәртибе, аның утырышларын үткәрү һәм карарлар кабул итү тәртибе, мәгълүмат бирү, консультация бирү һәм башка мәсьәләләр буенча җирлекнең җирле үзидарә органнарының хокуклары, бурычлары һәм җаваплылыгы, аны җибәрү процедурасы, шулай ук аны оештыру һәм эшчәнлегенең башка мәсьәләләре җирлек Советы тарафыннан расланган Нигезләмә белән билгеләнә.

4. Башка иҗтимагый (консультатив) Советлар җирлекнең җирле үзидарә органнарында аларның карарлары нигезендә барлыкка килергә мөмкин.

5. Иҗтимагый (консультатив) советларда эш иҗтимагый башлангычларда алып барыла.

Статья 27. Обращения граждан в органы местного самоуправления Поселения

1. Граждане имеют право на индивидуальные и коллективные обращения в органы местного самоуправления Поселения.

2. Обращения граждан подлежат рассмотрению в порядке и сроки, установленные Федеральным законом от 02.05.2006 № 59-ФЗ «О порядке рассмотрения обращений граждан в Российской Федерации», Законом Республики Татарстан от 12.05.2003 № 16-ЗРТ «Об обращениях граждан в Республике Татарстан».

3. За нарушение порядка и сроков рассмотрения обращений граждан должностные лица местного самоуправления несут ответственность в соответствии с законодательством Российской Федерации.

28 Статья. Авыл җирлеге халкы тарафыннан турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм аны гамәлгә ашыруда катнашу өчен башка формалар

1. Әлеге Уставта каралган федераль законнар нигезендә җирле үзидарә халкының турыдан-туры җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы һәм җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда турыдан-туры катнашуы белән беррәттән гражданнар җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка формаларда катнашырга хокуклы.

2. Җирле үзидарәдә яшәүчеләрнең турыдан-туры катнашуы һәм халыкның җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы законлылык, иреклелек принципларына нигезләнә.
3. Инициативалы проектларны тәкъдим итү, кертү, фикер алышу, карау, шулай ук аларны конкурс нигезендә сайлап алуны үткәрү тәртибе җирлек Советы тарафыннан билгеләнә.
4. Татарстан Республикасы бюджетыннан бюджетара трансфертлар хисабына финанс ярдәме алу өчен тәкъдим ителә торган инициативалы проектларга карата инициативалы проектлар, инициативалы проектларны карау тәртибе, шул исәптән аларга ярдәм итүдән баш тарту өчен нигезләр, мондый инициативалы проектларны конкурс нигезендә сайлап алу тәртибе һәм критерийлары Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының Норматив хокукый акты нигезендә билгеләнә.

III бүлек. ҖИРЛЕК СОВЕТЫ

29 Статья. Авыл җирлеге Советы – Җирле үзидарәнең вәкиллекле органы

1. Җирлек Советы Җирле үзидарәнең даими эшләүче коллегиаль вәкиллекле органы булып тора.
2. Җирлек Советының рәсми исеме - "Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Югары Симет авыл җирлеге Советы".
3. Җирлек Советының вәкаләтләре вакыты - 5 ел.
4. Авыл җирлеге советы хисап тотты һәм җирлек халкына контрольлек итте.
5. Җирлек советының исеме язылган мөһер, бланклар бар.
6. Җирлек Советы эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары җирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетларының чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

30 Статья. Җирлек Советы Составы

1. Җирлек советы бер мандатлы сайлау округлары буенча муниципаль сайлауларда сайланучы 7 депутаттан тора.
2. Җирлек советы аның составына билгеләнгән санынннан кимендә өчтән ике депутатны сайлаганда хокуклы була.

31 Статья. Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирлек башлыгы статусы

1. Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирлек башлыгы вәкаләтләре сайланганнан соң башлана һәм яңа чакырылыш авыл җирлеге Советы эшли башлаганнан бирле туктатыла.
2. Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирлек башлыгы даими нигездә эшли, ул, әлеге Уставта билгеләнгән очраклардан тыш, депутат эшчәнлеген төп эш урыны буенча хезмәт һәм хезмәт вазыйфаларын башкару белән бергә алып бара.
3. Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы статусы белән бәйле чикләүләр федераль законнар белән билгеләнә.

4. Җирлек Советы депутатына Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав, җирлек Советы карарлары нигезендә үз вәкаләтләрен тоткарлыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тәэмин ителә.

5. Җирлек Советы депутатының сайлаучылар белән очрашулары махсус билгеләнгән урыннарда, шулай ук ишегалды территорияләрендә, аларны үткәрү тормыш белән тәэмин итү, транспорт яки социаль инфраструктура, элемтә объектларының функцияләвен бозу, җәяүлеләр һәм (яки) транспорт чараларының хәрәкәтенә комачаулык тудыру яки гражданнарның торак урыннарына яки транспорт яки социаль инфраструктура объектларына керүенә китермәслек шарт белән үткәрелә. Мондый очрашулар турында Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнарына яисә җирле үзидарә органнарына хәбәр итү таләп ителми. Шул ук вакытта депутат күрсәтелгән органнарга аларны үткәрү датасы һәм вакыты турында алдан хәбәр итәргә хокуклы.

6. Авыл җирлеге башкарма комитеты депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткәрү өчен махсус билгеләнгән урыннар билгели, шулай ук депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткәрү өчен бирелә торган урыннар исемлеген һәм аларны бирү тәртибен билгели.

7. Җирлек Советы депутатының сайлаучылар белән очрашулары Россия Федерациясенең җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турындагы законнары нигезендә үткәрелә.

8. Депутатның сайлаучылар белән җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турында Россия Федерациясе законнары белән билгеләнә торган гавами чара формасында сайлаучылар белән очрашуларын оештыруга яисә үткәрүгә комачаулау Россия Федерациясе законнары нигезендә административ җаваплылыкка китерә.

9. Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, район башлыгы 25.12.2008 ел, № 273-ФЗ «Коррупциягә каршы тору турында» гы Федераль закон, 03.12.2012 ел, № 230-ФЗ «дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» гы Федераль закон, 07.05.2013 ел, № 79-ФЗ «аерым категория затларның счетларын (кертемнәрен) ачарга һәм аларны ачарга, чит ил банкларында кулдагы акча һәм кыйммәтләрне саклауны тыю турында " гы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләрне, тыюларны үтәргә,, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яки) алардан файдалану»темасына "түгәрәк өстәл" утырышы узды.

10. Коррупциягә каршы тору турында Россия Федерациясе законнары нигезендә җирлек Советы депутаты, җирлек башлыгы, Җирле үзидарәнең сайланулы башка вазыйфаи заты тарафыннан тапшырыла торган керемнәр, чыгымнар, милек һәм милек характерындагы йөкләмәләр турындагы белешмәләрнең дөреслеген һәм тулылыгын тикшерү Татарстан Республикасы Президенты карары буенча (Татарстан Республикасы Премьер-министры) Татарстан Республикасы Законында билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.

11. Әлеге статьяның 10 өлеше нигезендә үткәрелгән тикшерү нәтиҗәсендә «коррупциягә каршы тору турында» 25.12.2008 ел, № 273-ФЗ Федераль закон, «дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында " 03.12.2012 ел, № 230-ФЗ Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләрне, тыюларны, бурычларны үтәмәү фактларын ачыклаганда,» аерым категория затларның аерым

категорияләренә счетлар (кертемнәр) ачуны һәм аларны ачуны, чит ил банкларында кулдагы акча һәм кыйммәтләрне саклауны тыю турында «07.05.2013 ел, № 79-ФЗ Федераль закон, Татарстан Республикасы Президенты (Татарстан Республикасы Премьер-министры) тиешле карар кабул итәргә вәкаләтле җирле үзидарә органына, җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирлек башлыгы, башка сайланулы вазыйфаи заты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турында гариза белән мөрәҗәгать итә.

12. Муниципаль вазыйфаларны биләүче затларның керемнәре, чыгымнары, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында белешмәләр «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге җирле үзидарә органнарының рәсми сайтында түбәндәге адрес буенча урнаштырыла: https://saby.tatarstan.ru һәм (яисә) бастырып чыгару өчен массакүләм мәгълүмат чараларына муниципаль хокукый актлар тарафыннан билгеләнә торган тәртиптә бирелә.

13. Үз керемнәре, чыгымнары, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында, шулай ук хатынының (иренең) һәм балигъ булмаган балаларының керемнәре, чыгымнары, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында дөрес булмаган мәгълүмат биргән җирлек Советы депутатына карата, әгәр дә бу мәгълүматларны бозып күрсәтү мөһим булмаса, түбәндәге җаваплылык чаралары кулланылырга мөмкин:

1) кисәтү;

2) депутатны, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасын муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органында, җирле үзидарәнең сайланулы органында вазыйфадан азат итү, аның вәкаләтләре вакыты беткәнче, муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органында, җирле үзидарәнең сайланулы органында вазыйфа биләүдән мәхрүм итү.;

3) даими нигездә вәкаләтләрне гамәлгә ашырудан азат итү, аның вәкаләтләре вакыты беткәнчегә кадәр даими нигездә вәкаләтләрен гамәлгә ашыру хокукыннан мәхрүм итү.;

4) муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органында, җирле үзидарәнең сайланулы органында аның вәкаләтләре срогы тәмамланганчы вазыйфаларны биләүне тыю;;

5) вәкаләтләр срогы тәмамланганчы даими нигездә вәкаләтләрен үтәүне тыю.

14. Депутатка, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасына, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затына әлеге статьяның 13 өлешендә күрсәтелгән җаваплылык чараларын куллану турында Карар кабул итү тәртибе Татарстан Республикасы Законы нигезендә муниципаль хокукый акт белән билгеләнә.

15. Җирлек Советы депутаты җирлек Советы тарафыннан расланган депутат этикасы кагыйдәләрен үтәргә, шул исәптән депутатның түбәндәге йөкләмәләрен дә тотарга тиеш:

1) шәхсән яисә аның якын туганнарына кагылышлы мәсьәләләрне хәл иткәндә җирле үзидарә органнары, оешмалар, вазыйфаи затлар, муниципаль хезмәткәрләр һәм гражданнар эшчәнлегенә йогынты ясау өчен депутат статусыннан файдаланмаска;;

2) депутат вазыйфаларын объектив башкаруда шик уятырга мөмкин булган тәртиптән тыелырга, шулай ук аның абруена яисә җирлек советы абруена зыян китерергә сәләтле низаглы ситуацияләрдән котылырга.;

3) мәнфәгатьләр конфликты барлыкка килү куркынычы янаганда - шәхси кызыксыну депутат вазыйфаларының объектив башкарылуына тәэсир итә яки йогынты ясый ала торган ситуациядә - бу хакта җирлек советына хәбәр итәргә һәм әлеге мәнфәгатьләр конфликтын булдырмауга яисә җайга салуга юнәлтелгән аның карарын үтәргә.;

4) җирлек Советында билгеләнгән Халык алдында чыгыш ясау кагыйдәләрен үтәргә;

5) депутат эшчәнлеге белән бәйле булмаган максатларда, Федераль закон нигезендә конфиденциаль характердагы белешмәләргә кертелгән, депутат вазыйфаларын үтәү белән бәйле рәвештә аңа билгеле булган мәгълүматларны таратмаска һәм кулланмаска.;

6) физик һәм юридик затлардан (бүләкләр, акчалата бүләк, ссудалар, хезмәт күрсәтүләр, күңел ачу, ял итү, транспорт чыгымнары һәм башка бүләкләүләр) депутат вазыйфаларын үтәүгә бәйле рәвештә акчалата бүләк алмаска.

15. «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законның 40 статьясындагы 7 өлешенең 2 пунктындагы «б» пунктчасында һәм «коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль законның 12.1 статьясындагы 3.5 өлешенең 2 пунктында каралган очракларда муниципаль вазыйфа биләүче һәм үз вәкаләтләрен даими нигездә гамәлгә ашыручы зат, Татарстан Республикасы Президентының 2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы «Татарстан Республикасында җирле үзидарә турында»гы Татарстан Республикасы Законына 2 нче кушымта нигезендә, Татарстан Республикасы Президентының алдан хәбәрнамәсе белән коммерцияле булмаган оешмалар белән идарә итүдә түләүсез нигездә катнашырга хокуклы.

16. Җирлек Советы депутатына үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен айга ике эш көне күләмендә эш урынын (вазыйфасын) саклау гарантияләнә.

32 Статья. Җирлек Советы депутатының сайлаучылар белән үзара мөнәсәбәтләре

1. Җирлек Советы депутаты сайлаучылар, шулай ук предприятие, оешма коллективлары, дәүләт һәм башка органнар белән үзара элемтәдә тора.

2. Җирлек Советы депутаты сайлаучылар алдында җаваплы һәм аларга хисап тота.

3. Җирлек Советы депутаты сайлаучылар алдында елга бер тапкырдан да ким булмаган эшләре турында хисап тота, җирлек советы эше турында даими хәбәр итә, шулай ук айга бер тапкыр сайлаучыларны кабул итә.

4. Җирлек Советы депутаты җирлек халкының законлы хокукларын, ирекләрен һәм мәнфәгатьләрен тәэмин итү буенча законнарда каралган чаралар күрергә, шул исәптән алардан кергән тәкъдимнәрне, гаризаларны, шикаятьләрне карарга, аларда булган мәсьәләләрне дөрес һәм үз вакытында хәл итәргә тиеш.

33 Статья. Яңа сайланган җирлек советының эшен оештыру

1. Яңа чакырылыш авыл җирлеге Советы беренче утырышка җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санынннан кимендә өчтән икесе сайланганнан соң ун көннән дә соңга калмыйча җыела. Сайлаулардан соң беренче утырыш авыл

җирлеге башлыгы тарафыннан чакырыла, ә ул булмаганда - җирлек сайлау комиссиясе тарафыннан.

2. Сайлаулардан соң авыл җирлеге Советының беренче утырышын яңа башлык сайланганчы җирлек Советы депутаты ача һәм алып бара.

34 Статья. Җирлек Советы Компетенциясе

1.Җирлек советы компетенциясендә:

1) җирлек уставын кабул итү һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү;

2) җирлек территориясендә законнар нигезендә мәҗбүри кагыйдәләр билгеләү;;

3) җирлек бюджетын раслау һәм аның үтәлеше турында хисап;

4) җирле салымнарны һәм җыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм юкка чыгару, аларны түләү буенча ташламалар бирү, салымнар һәм җыемнар турында Россия Федерациясе законнары нигезендә;

5) җирлекнең социаль-икътисади үсеш стратегиясен раслау;

6) җирлекнең чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору турында инициативаны тәкъдим итү;

7) Җирлек советы депутатларын сайлауларны билгеләү һәм җирлек советына депутатлар сайлау буенча сайлау округлары схемасын раслау;;

8) җирле референдум билгеләү;

9) җирлек башлыгын сайлау;

10) җирлек башлыгы урынбасарын сайлау;

11) Саба муниципаль районы Советына җирлек Советы депутатлары арасыннан җирлек вәкилен сайлау.;

12) җирлекнең башкарма комитеты структурасын раслау, аның хезмәткәрләренең чик санын билгеләү;;

13) җирлек сайлау комиссиясе әгъзаларын билгеләү;

14) җирлекнең чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү, җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирлек башлыгы чакыртып алу буенча тавыш бирү билгеләү;

15) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында Закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру;

16) җирлекнең муниципаль милкендәге мөлкәт белән идарә итү һәм эш итү тәртибен билгеләү;

17) муниципаль предприятиеләр төзү, үзгәртеп кору һәм бетерү турында карарлар кабул итү тәртибен, шулай ук федераль законнарда каралган очраклардан тыш, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәт күрсәтүләренә тарифларны билгеләү тәртибен билгеләү.;

18) җирлекнең муниципальара хезмәттәшлек оешмаларында катнашу тәртибен билгеләү;

19) җирле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягыннан тәэмин итү тәртибен билгеләү;

20) җирлекнең Ревизия комиссиясен формалаштыру;

21) җирлек башлыгын отставкага җибәрү турында Карар кабул итү;

22) җирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслау;

23) җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен башкаруны контрольдә тоту;

24) территориаль иҗтимагый үзидарә органнарына җирлек бюджетыннан кирәкле акчалар бүлеп бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;

25) автоном коммерцияле булмаган оешмалар һәм фондлар рәвешендә коммерцияле булмаган оешмалар төзү турында карарлар кабул итү;

26) массакүләм мәгълүмат чараларын оештыру;

27) җирлек Советы Уставын һәм карарларын аңлату;

28) җирлек Советы Регламентын һәм үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча башка карарлар кабул итү;

29) җирлек Советы Аппараты турында Нигезләмәне раслау;

30) җирлек башлыгының һәм җирле үзидарәнең сайланулы башка вазыйфаи затларының, җирлек Советы депутатларының, муниципаль хезмәткәрләрнең һәм муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләренең һөнәри белем һәм өстәмә һөнәри белем бирүне оештыру, Мәгариф турында Россия Федерациясе законнарында һәм муниципаль хезмәт турында Россия Федерациясе законнарында каралган тәртиптә муниципаль хезмәт өчен кадрлар әзерләүне оештыру.;

31) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән җирлекләрнең вәкиллекле органнары карамагына кертелгән башка вәкаләтләр, шулай ук әлеге устав белән җирлек Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр.

2. Җирлек советы авыл җирлеге башлыгының еллык эшчәнлеге, җирлек башкарма комитеты һәм җирлек башлыгына караган башка җирле үзидарә органнары эшчәнлеге, шул исәптән җирлек Советы тарафыннан куелган мәсьәләләрне хәл итү турында еллык отчетларын тыңлый.

35 Статья. Җирлек советының эш тәртибе

1. Җирлек советының эш тәртибе әлеге Устав һәм җирлек Советының регламенты белән билгеләнә.

2. Җирлек советы эшчәнлегенең төп формасы-аның утырышлары, аларда җирлек Советы компетенциясенә караган мәсьәләләр хәл ителә.

3. Җирлек советы утырышы сайланган депутатлар санынннан кимендә 50 проценты катнашса, хокуклы була.

4. Җирлек советының чираттагы утырышлары кимендә өч айга бер тапкыр уздырыла. Чираттан тыш утырышлар җирлек башлыгы яисә депутатлар төркеме инициативасы белән җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бер өлеше чакырыла.

5. Совет утырышлары җирлек башлыгы тарафыннан чакырыла. Җирлек Советы депутатлары һәм чакырылган затлар чираттагы утырышның вакыты, урыны һәм көн тәртибе турында биш көннән дә соңга калмыйча, ә чираттан тыш утырыш - бер көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.

6. Җирлек Советы утырышлары ачык һәм ачык үткәрелә. Советның ачык утырышларында җирлекнең һәр кешесе катнаша ала.

Регламентта каралган очракларда җирлек Советы ябык утырыш үткәрү турында Карар кабул итәргә хокуклы, анда бары тик җирлек Советы чакырган

затлар, шулай ук утырышта законнар нигезендә катнашырга хокуклы затлар гына катнаша ала.

7. Җирлек Советының һәр утырышында утырыш беркетмәсе алып барыла. Утырыш беркетмәсенә утырышны үткәрү датасы, урыны һәм вакыты турында белешмәләр кертелә, карала торган барлык мәсьәләләр күчерелә һәм тавыш бирү нәтиҗәләре күрсәтелгән барлык кабул ителгән карарлар теркәлә. Авыл җирлеге советы утырышы беркетмәсенә кул куйганнан соң, җирлек башлыгы аның белән җирлектәге һәр кеше таныша ала.

8. Җирлек Советы утырышларында һәр депутат бер тавышка ия. Җирлек Советы депутаты үзенең тавыш бирү хокукын шәхсән үзе гамәлгә ашыра. Җирлек советы утырышларында тавыш бирү ачык (шул исәптән исемле) һәм яшерен булырга мөмкин. Тавыш бирүнең һәр төрен куллану очраклары әлеге Устав, җирлек Советы Регламенты белән билгеләнә.

36 Статья. Җирлек Советы эшчәнлеген оештыру

1. Җирлек Советы эшчәнлеген авыл җирлеге башлыгы оештыра.

2. Җирлек Советы Регламенты нигезендә, җирлек советы компетенциясенә кергән мәсьәләләрне алдан карау һәм әзерләү өчен, депутатлар арасыннан, җирлек башлыгы һәм аның урынбасарыннан тыш, даими яки вакытлы комиссияләр (яки) әлеге мәсьәләләрне әзерләү өчен җаваплы депутатлар җирлек советы эшчәнлегенең төп юнәлешләре буенча билгеләнә ала. Депутат ике даими комиссиядә дә эшләргә хокуклы.

3. Муниципаль программалар, җирлек Советы карарлары проектларын әзерләү, җирлек Советы каршында иң мөһим мәсьәләләр буенча фикер алышу өчен, аның карары буенча депутатлар, җирлек башкарма комитеты, иҗтимагый берләшмәләр, оешмалар һәм предприятиеләр, белгечләр, экспертлар һәм җирлек халкы составында эшче, эксперт һәм башка киңәшмә төркемнәре төзелергә мөмкин.

37 Статья. Җирлек Советы тарафыннан контроль функцияләр башкару

1. Җирлек советы җирлек территориясендә әлеге Уставның, җирлек Советы тарафыннан кабул ителә торган норматив-хокукый актларның үтәлешен, җирлек бюджетының үтәлешен, бюджеттан тыш фондлар акчаларын куллануны, җирлекнең үсеш программаларын куллануны, җирлекнең башкарма комитеты һәм аның җитәкчесе эшчәнлеген контрольдә тота.

2. Җирлекнең җирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфаи затлары тарафыннан законнарны, әлеге Уставны һәм башка муниципаль норматив хокукый актларны бозу фактлары ачыкланган очракта, җирлек Советы карары белән, депутатлар арасыннан әлеге фактларны тикшерү өчен вакытлыча контроль комиссияләр төзелергә мөмкин.

3. Законнар нигезендә, җирлек Советы инициативасы белән җирлек башлыгы, җирлек бюджеты акчаларын максатчан файдалану, муниципаль милекне файдалануның нәтиҗәлелеге буенча тикшерүләр (ревизияләр) үткәрелергә мөмкин. Күрсәтелгән контроль һәм экспертиза-аналитика чараларын үткәрү тәртибе җирлекнең ревизия комиссиясе турында Нигезләмә белән билгеләнә.

4. Әгәр законда башкача билгеләнмәгән булса, җирлек башкарма комитеты, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, җирле иҗтимагый үзидарә органнары, закон белән башкача билгеләнмәгән булса, җирлек советы, аның контроль комиссияләре, җирлек Советы депутаты мөрәҗәгате буенча соратып алына торган мәгълүматны җирлек Советы карамагына караган мәсьәләләр буенча бирергә, ә законнарны, муниципаль хокукый актларны бозган өчен кичекмәстән чаралар күрергә тиеш.

5. Җирлек советы җирлек башлыгының, авыл җирлеге Башкарма комитетының еллык эшчәнлеге, җирлекнең башкарма комитеты һәм аның карамагындагы башка җирле үзидарә органнарының эшчәнлеге, шул исәптән җирлек Советы тарафыннан куелган мәсьәләләрне хәл итү турында еллык отчетларын тыңлый.

6. Авыл җирлеге Советы, контроль функцияләр башкарып, җирлек Башкарма комитетының финанс-хуҗалык һәм башкарма-боеру эшчәнлегенә тыкшынырга хокуклы түгел.

38 Статья. Җирлек вәкилен муниципаль район Советына сайлау

1. Җирлек вәкиле яшерен тавыш бирү юлы белән Саба муниципаль районы Советына депутатлар арасыннан сайлана.

2. Сайланган дип җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыгы тавыш биргән кандидат санала.

39 Статья. Җирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Җирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылырга мөмкин:

1) җирлек Советы тарафыннан үз-үзен таркату турында Карар кабул итү. Шул ук вакытта үз-үзен таркату турында карар әлеге устав белән билгеләнгән тәртиптә кабул ителә;

2) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»06.10.2003 ел, №131-ФЗ Федераль законның 73 статьясында каралган тәртиптә һәм нигезләр буенча җирлек советын җибәрү;;

3) җирлек Советы депутатларының әлеге составының законсызлыгы турында, шул исәптән депутатларның үз вәкаләтләре туктатылуга бәйле рәвештә, Татарстан Республикасы Югары суды карарының үз көченә керүе;

4) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 06.10.2003 ел, № 131-ФЗ Федераль законның 13 статьясы нигезендә, шулай ук җирлек бетерелгән очракта, җирлекне үзгәртү;;

5) җирлекнең шәһәр округы белән берләшүенә бәйле рәвештә муниципаль берәмлек статусын югалтуы;

6) җирлек чикләрен үзгәртү яки җирлекнең шәһәр округы белән берләшүе нәтиҗәсендә килеп чыккан сайлаучыларның санын 25% тан арттыру;;

7) гражданнарны турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый актны бастырып чыгару срогын бозу.

2. Җирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату аның депутатларының вәкаләтләрен вакытыннан алда туктатуга китерә.

3. Җирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, вакытыннан алда сайлаулар «Россия Федерациясе гражданнарының сайлау

хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында»12.06.2002 ел, №67-ФЗ Федераль закон белән билгеләнгән срокларда үткәрелә.

40 Статья. Җирлек советының үз-үзен таркату турында Карар кабул итү тәртибе

1. Җирлек советының үз-үзен таркату турындагы карары җирлек башлыгы яки депутатлар төркеме инициативасы белән җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә яртысыннан да ким булмаган санда кабул ителергә мөмкин.

2. Үз-үзен таркату турында Карар кабул итү инициативасы күрсәтелергә тиеш түгел:

1) җирлек Советы сайланганнан соң беренче ел дәвамында;

2) җирлек бюджетын кабул итү һәм аның үтәлеше турында хисап раслау чорында;

3) җирлек башлыгын чакыртып алу турында тавыш бирү уздыру чорында йә аның вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта.

3. Җирлек советының үз-үзен таркату турындагы язма тәкъдимендә үз-үзен таркату мотивлары булырга тиеш, шулай ук аңа үз-үзен таркату сәбәпләрен нигезләүче башка материаллар кушылырга мөмкин.

4. Депутатлар арасыннан үз-үзен таркату мәсьәләсен алдан карау өчен җирлек Советы карары белән комиссия төзелә. Авыл җирлеге Советы яки авыл җирлеге башлыгы карары белән җирлек советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәлә халык алдында тыңлауларга чыгарылырга мөмкин.

5. Авыл җирлеге Советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәләне карау дәвамлылыгы җирлек Советы депутатлары һәм җирлек халкы тарафыннан үз-үзен таркату инициативасының барлык шартлары һәм нигезләмәләре буенча һәрьяклы һәм объектив фикер алышу мөмкинлеген гарантияләргә тиеш. Үз-үзеңне таркату турында карар үз-үзеңне таркату турындагы инициативаны тәкъдим иткән көннән ике ай узгач кабул ителергә мөмкин.

6. Җирлек советының үз-үзен таркату турындагы карар, яшерен тавыш бирү юлы белән, җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан өчтән ике тавыш белән кабул ителә.

7. Җирлек Советы үз-үзен таркату турында тәкъдим кире каккан очракта, үз-үзен таркату турында кабат инициатива үз-үзен таркату турындагы мәсьәлә буенча тавыш биргән көннән бер елдан да соңга калмыйча күрсәтелергә мөмкин.

41 Статья. Җирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Җирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла:

1) үлем;

2) үз теләге белән отставкалар;

3) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яисә чикләнгән эшчән дип тану;

4) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип тану яисә вафат булган дип игълан итү;

5) судның гаепләү карарының үз көченә керүе;

6) Россия Федерациясеннән читкә даими яшәү урынына чыгу;

7) Россия Федерациясе гражданлыгын йә чит ил гражданлыгын туктату - аның нигезендә чит ил гражданы җирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил гражданлыгы (ярдәмгә алу) яисә чит ил гражданы яисә чит ил гражданы территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы башка документ булырга хокуклы, аның нигезендә чит ил гражданы җирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил гражданы яисә чит ил гражданы яисә Россия Федерациясенең халыкара шартнамәсе нигезендә җирле үзидарә органнарына сайланырга хокуклы булган чит ил гражданы яисә чит ил гражданының даими яшәү хокукын раслаучы башка документ булырга, әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүендә башкасы каралмаган булса;

8) сайлаучылар фикере;

9) җирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату;

10) хәрби хезмәткә чакырылу яки аны алыштыручы альтернатив граждан хезмәтенә җибәрү;

11) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда һәм башка федераль законнарда билгеләнгән чикләүләрне үтәмәү.;

12) «коррупциягә каршы тору турында» 25.12.2008 ел, № 273-ФЗ Федераль законда, «дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 03.12.2012 ел, № 230-ФЗ Федераль законда билгеләнгән чикләүләрне, тыюларны, бурычларны үтәмәүләрне үтәмәү, «аерым категория затларның аерым категорияләренә Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны һәм саклауны, кулдагы акчаларны һәм кыйммәтләрне саклауны тыю турында " 07.05.2013 ел, №79-ФЗ Федераль законда, чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яки) алардан файдалану»;

13) федераль законнарда билгеләнгән башка очракларда.

2. Әлеге статьяның 1 өлешендәге 1-8, 10-12 пунктларында күрсәтелгән очракларда җирлек Советы депутаты вәкаләтләрен туктату турындагы карар җирлек Советы тарафыннан вакытыннан алда вәкаләтләр туктатылу өчен нигез барлыкка килгән көннән 30 көннән дә соңга калмыйча кабул ителә, ә әгәр бу нигез җирлек Советы утырышлары арасында – мондый нигез барлыкка килгән көннән өч айдан да соңга калмыйча барлыкка килә.

3. Җирлек Советы депутаты вәкаләтләре, әлеге статьяның 1 өлешендәге 9 пунктында каралган очракта, җирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла.

4. Җирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, депутатның өстәмә сайлаулар федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә билгеләнә.

5. Татарстан Республикасы Президенты (Татарстан Республикасы Премьер-министры) җирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турында гариза белән мөрәҗәгать иткән очракта, җирлек Советына әлеге гариза кергән көн вәкаләтләрне вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көн булып тора.

IV бүлек. ҖИРЛЕК БАШЛЫГЫ

42 Статья. Җирлек башлыгы-җирлекнең югары вазыйфаи заты

1. Җирлек башлыгы җирлекнең иң югары вазыйфаи заты булып тора.

2. Җирлек башлыгы җирлек Советы тарафыннан сайлана һәм аның рәисе булып тора.

3. Авыл җирлеге башлыгы вазыйфасының рәсми атамасы – «Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Югары Симет авыл җирлеге башлыгы".

4. Җирлек башлыгы вазифасы буенча Саба муниципаль районы Советы депутаты булып тора.

5. Җирлек башлыгы бер үк вакытта җирлек советын һәм җирлек башкарма комитетын җитәкли.

43 Статья. Җирлек башлыгын сайлау тәртибе

1. Җирлек башлыгы яңа сайланган җирлек советының беренче сессиясендә, әгәр җирлек Советы тавыш бирүнең башка тәртибен билгеләмәсә, җирлек Советы вәкаләтләре вакытына яшерен тавыш бирү юлы белән, җирлек Советы депутатлары арасыннан сайлана.

Җирлек башлыгын сайлау җирлек Советы депутатлары тарафыннан тәкъдим ителгән кандидатлар арасыннан, шул исәптән җирлек халкы, иҗтимагый берләшмәләр, Татарстан Республикасы Президенты тәкъдимнәре нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Җирлек Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыгы тавыш бирсә, җирлек башлыгы итеп сайланган дип санала.

3. Сайлаулардан соң җирлек башлыгы түбәндәге ант бирә:

«Җирлек башлыгы үзенә йөкләнгән югары вазыйфаларны тормышка ашырганда, Россия Федерациясе Конституциясен һәм законнарын, Татарстан Республикасы Конституциясен һәм законнарын, җирлек уставын үтәргә, җирлек халкының иминлеген тәэмин итү, кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен яклау өчен бөтен көчен һәм белемнәрен куярга ант итәм".

44 Статья. Җирлек Башлыгы Статусы

1. Җирлек башлыгы даими нигездә эшли.

2. Авыл җирлеге башлыгы-җирлек башкарма комитеты җитәкчесе.

3. Саба муниципаль районы Советында даими нигездә билгеләнгән җирлек башлыгы вазыйфасына сайланган очракта, ул җирлек башлыгы вәкаләтләрен даими рәвештә башкара.

4. Авыл җирлеге башлыгы үз эшчәнлегендә федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә җирлек халкына һәм җирлек Советына хисап тотты һәм хисап тотты.

5. Җирлек башлыгы елга бер тапкырдан да ким булмаган эшчәнлек нәтиҗәләре, җирлекнең башкарма комитеты һәм аңа буйсынган башка җирле үзидарә органнары эшчәнлеге нәтиҗәләре, шул исәптән җирлек Советы тарафыннан куелган мәсьәләләрне хәл итү турында җирлек Советы алдында хисап тота.

6. Авыл җирлеге башлыгы «коррупциягә каршы тору турында» 25.12.2008 ел, № 273-ФЗ Федераль закон, «дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 03.12.2012 ел, № 230-ФЗ Федераль закон, «аерым категория затларның

аерым категорияләренә счетлар (кертемнәр) ачуны һәм аларны саклауны, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында акчалата акчалар һәм кыйммәтләрне саклауны тыю турында " 07.05.2013 ел, № 79-ФЗ Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләрне, тыюларны үтәргә,, чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яки) алардан файдалану».

45 Статья. Җирлек Башлыгы Вәкаләтләре

Җирлек Башлыгы:

1) башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары, гражданнар һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә җирлек исеменнән эш итә, ышанычнамәсез җирлек исеменнән эш итә;

2) җирлек Советы эшен оештыра, Җирлек советы утырышларын чакыра һәм аларга рәислек итә, җирлек Советының чираттан тыш утырышын чакыруны таләп итәргә хокуклы;

3) әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә җирлек Советы кабул иткән норматив хокукый актларга кул куя һәм халыкка җиткерә;;

4) үз вәкаләтләре чикләрендә хокукый актлар чыгара;

5) җирлек Советы эшендә хәбәрдарлыкны тәэмин итү һәм җәмәгатьчелек фикерен исәпкә алу буенча чаралар күрә;

6) гражданнарны кабул итүне, аларның мөрәҗәгатьләрен, гаризаларын һәм шикаятьләрен карауны оештыра;

7) Җирлек советы утырышлары беркетмәләренә кул куя;

8) җирлек Советы аппараты эшенә җитәкчелек итә;;

9) җирлек Советының контроль вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны координацияли;;

10) җирлек акчалары белән расланган Бюджет вәкаләтләре чикләрендә эш итә; Җирлек советы эшчәнлеген карап тоту һәм тәэмин итү өчен җирлек бюджетында каралган чыгымнар буенча чараларны бүлүче булып тора;

11) законнар һәм әлеге Устав нигезендә гражданнарның турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру буенча җирлек советының хокукый актын кабул итүне оештыра;

12) җирлек территориясендә эш итүче җирле үзидарә органнарының федераль башкарма хакимият органнарының территориаль органнары, башка федераль органнар, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән тиешле үзара хезмәттәшлеген тәэмин итә;

13) җирлек исеменнән икътисадый һәм социаль-мәдәни өлкәләрдә хезмәттәшлек турында дәүләт хакимияте органнары, башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнары белән шартнамәләр һәм килешүләр, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән үзара хезмәттәшлек һәм гамәлләрне координацияләү турында килешүләр һәм килешүләр төзи;;

14) җирле үзидарә органнары тарафыннан җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итә;

15) авыл җирлеге башкарма комитеты эшчәнлегенә бертөсле идарә итү принципларында җитәкчелек итә һәм җирлек башкарма комитеты тарафыннан аның вәкаләтләренә кергән вәкаләтләрне үтәү өчен шәхси җаваплылык тота;

16) җирлек Советы, башка җирле үзидарә органнары һәм башка муниципаль берәмлекләр, дәүләт хакимияте органнары, гражданнар һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә җирлекнең башкарма комитетын тәкъдим итә.;
17) җирлек Советы каравына җирлек бюджеты проектларын һәм аның үтәлеше турында хисапларны тәкъдим итә;
18) җирлек Советы каравына җирлекнең социаль-икътисадый үсеше стратегиясен тәкъдим итә;
19) җирлек Советы раславына Башкарма комитет структурасы проектын кертә, җирлек Башкарма комитетының штат расписаниесен раслый, хезмәткәрләрнең чик санына һәм хезмәткә түләү фондына билгеләнгән чик санга туры килә.;
20) муниципаль хезмәткәрләрне һәм авыл җирлеге Башкарма комитетының башка хезмәткәрләрен вазыйфага билгели һәм вазыйфадан азат итә, аларның эшчәнлеген контрольдә тота, аларга карата кызыксындыру һәм дисциплинар җаваплылык чаралары күрә;
21) җирлек башкарма комитеты Федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итә, аларның үтәлеше өчен персональ җавап тота; тиешле законнар нигезендә һәм үтәү йөзеннән тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара.;
22) җирлек башкарма комитеты компетенциясенә кертелгән җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча хокукый актлар, шулай ук җирлек башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча хокукый актлар чыгара;
23) «Россия Федерациясендә дәүләт-хосусый партнерлык, муниципаль-хосусый партнерлык һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында»2015 елның 13 июлендәге 224-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә муниципаль-хосусый партнерлык өлкәсендә вәкаләтләрне гамәлгә ашыруга вәкаләтле җирле үзидарә органы билгели.;
24) җирлек советына үз эшчәнлеге, җирлекнең башкарма комитеты һәм аңа буйсынган башка җирле үзидарә органнары эшчәнлеге, шул исәптән җирлек Советы тарафыннан куелган мәсьәләләрне хәл итү турында отчетлар тапшыра.;
25) халыкка даими рәвештә җирлек башкарма комитеты эшчәнлеге турында хәбәр итә, авыл җирлеге башкарма комитеты хезмәткәрләре тарафыннан гражданнарны кабул итүне оештыра, айга бер тапкырдан да ким булмаган күләмдә гражданнарны кабул итә, гражданнарның тәкъдимнәрен, гаризаларын һәм шикаятьләрен карый, алар буенча карарлар кабул итә;
26) дәүләт һәм башка органнарда җирлек мәнфәгатьләрен тәэмин итү һәм яклау буенча чаралар күрә, җирлек башкарма комитеты исеменнән судка гариза бирә, ышанычнамәләр бирә;
27) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән җирлекләр башлыклары карамагына кертелгән башка вәкаләтләрне, шулай ук әлеге Устав, җирлек Советы карарлары белән җирлек башлыгы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра.

46 Статья. Җирлек башлыгы урынбасары

1. Җирлек башлыгы тәкъдиме белән җирлек Советы тарафыннан җирлек Советы депутатлары арасыннан җирлек башлыгы урынбасары сайлана.

2. Җирлек башлыгы урынбасары, әгәр җирлек Советы тавыш бирүнең башка тәртибен билгеләмәсә, яшерен тавыш бирү юлы белән сайлана.

3. Җирлек Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыгы тавыш бирсә, җирлек башлыгының сайланган урынбасары булып санала.

4. Җирлек башлыгы урынбасары җирлек Советы Регламентында билгеләнгән вазифаларны бүлү буенча вазифаларны башкара, җирлек башлыгы йөкләмәсен үти.

Авыл җирлеге башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган яки суд карары буенча процессуаль мәҗбүри чаралар кулланылган очракта, вакытлыча сак астына алынган яки эштән читләштерелгән очракта, яисә аның үз вазыйфаларын вакытлыча башкару мөмкин булмаган очракта, аның вәкаләтләрен вакытлыча башкара.

5. Җирлек башлыгы урынбасары, әлеге Уставның 44 статьясындагы 3 өлешендә күрсәтелгән очрактан тыш, үз вәкаләтләрен даими нигездә гамәлгә ашыра.

6. Җирлек башлыгы урынбасары вәкаләтләре әлеге Уставның 41 статьясында каралган нигезләр буенча вакытыннан алда туктатыла.

7. Авыл җирлеге башлыгы урынбасары, җирлек башлыгы инициативасы белән яисә җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бер өлеше таләбе буенча кабул ителә торган авыл җирлеге Советы карары буенча да вазыйфадан теләсә кайсы вакытта чакыртып алынырга мөмкин. Җирлек башлыгы урынбасарын чакыртып алу турындагы карар җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

8. Авыл җирлеге башлыгы урынбасары 25.12.2008 ел, № 273-ФЗ «Коррупциягә каршы тору турында» гы Федераль закон, 03.12.2012 ел, № 230-ФЗ «дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» гы Федераль закон, «аерым категорияләрдәге затларның счетларын (кертемнәрен) ачарга һәм сакларга, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында акчалата һәм кыйммәтле әйберләрне сакларга, сакларга һәм сакларга тиеш., чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яки) алардан файдалану».

9. Җирлек башлыгы урынбасарының вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә әлеге устав белән билгеләнә.

47 Статья. Җирлек башлыгы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Җирлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла:

1) үлем;

2) үз теләге белән отставкалар;

3) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74.1 статьясы нигезендә отставкага җибәрү;

4) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74 статьясы нигезендә вазыйфадан читләштерү.;

5) суд тарафыннан эшкә яраксыз яисә чикләнгән эшчән дип тану;

6) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип тану яисә вафат булган дип игълан итү;

7) судның гаепләү карарының үз көченә керүе;
8) Россия Федерациясеннән читкә даими яшәү урынына чыгу;
9) Россия Федерациясе гражданлыгын йә чит ил гражданлыгын туктату - аның нигезендә чит ил гражданы җирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил гражданлыгы (ярдәмгә алу) яисә чит ил гражданы яисә чит ил гражданы территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы башка документ булырга хокуклы, аның нигезендә чит ил гражданы җирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил гражданы яисә чит ил гражданы яисә Россия Федерациясенең халыкара шартнамәсе нигезендә җирле үзидарә органнарына сайланырга хокуклы булган чит ил гражданы яисә чит ил гражданының даими яшәү хокукын раслаучы башка документ булырга, әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүендә башкасы каралмаган булса;
10) сайлаучылар тарафыннан фикерләр;
11) сәламәтлек торышы буенча суд тәртибендә билгеләнгән сәләтсезлек дәрәҗәсе буенча җирлек башлыгы вәкаләтләрен гамәлгә ашырырга;
12) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезендә, шулай ук җирлек бетерелгән очракта, җирлекне үзгәртеп кору;;
13) җирлекнең шәһәр округы белән берләшүенә бәйле рәвештә муниципаль берәмлек статусын югалтуы;
14) җирлек чикләрен үзгәртү яки җирлекнең шәһәр округы белән берләшүе нәтиҗәсендә килеп чыккан сайлаучыларның санын 25% тан арттыру;;
15) Турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый актны бастырып чыгару срогын бозу.;
16) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда һәм башка федераль законнарда билгеләнгән чикләүләрне үтәмәү. ;
17) «коррупциягә каршы тору турында» 25.12.2008 ел, №273-ФЗ Федераль законда, «дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 03.12.2012 ел, №230-ФЗ Федераль законда билгеләнгән чикләүләрне, тыюларны, бурычларны үтәмәүләрне үтәмәү, «аерым категория затларның аерым категорияләренә Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны һәм саклауны, кулдагы акчаларны һәм кыйммәтләрне саклауны тыю турында " 07.05.2013 ел, №79-ФЗ Федераль законда, чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яки) алардан файдалану».

2. Җирлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, әлеге статьяның 1 өлешендәге 1 - 11 пунктларында күрсәтелгән нигезләр буенча, яңа җирлек башлыгын сайлау вәкаләтләре туктатылганнан соң алты айдан да соңга калмыйча гамәлгә ашырыла.

Шул ук вакытта җирлек Советының вәкаләтләре вакыты чыкканчы алты айдан да ким вакыт калса, җирлек башлыгын сайлау яңа сайланган җирлек советының беренче утырышында башкарыла.

3. Җирлек Советы тарафыннан аны отставкага җибәрү турында Карар кабул ителгән җирлек башлыгы әлеге карарга карата шикаять белдерү турындагы гариза белән мондый карар рәсми басылып чыккан көннән соң 10 көн эчендә судка

мөрәҗәгать итәргә хокуклы. Суд гаризаны карарга һәм гариза биргән көннән соң 10 көннән дә соңга калмыйча карар кабул итәргә тиеш.

Татарстан Республикасы Президенты (Татарстан Республикасы Премьер-министры) тарафыннан вазыйфасыннан читләштерү турында хокукый акт чыгарылган җирлек башлыгы әлеге хокукый актка рәсми басылып чыккан көннән соң 10 көн эчендә суд тәртибендә шикаять бирергә хокуклы. Суд шикаятьне карарга һәм аны биргән көннән соң 10 көннән дә соңга калмыйча карар кабул итәргә тиеш.

4. Татарстан Республикасы Президентының (Татарстан Республикасы Премьер – министры) вазыйфасыннан читләштерү турындагы хокукый акты нигезендә йә җирлек башлыгын отставкага җибәрү турында җирлек Советы карары нигезендә вакытыннан алда туктатылган җирлек башлыгы әлеге хокукый актка яисә суд тәртибендә карарга шикаять бирсә, җирлек Советы үз составыннан суд карары законлы көченә кергәнче җирлек башлыгын сайлау турында Карар кабул итәргә хокуклы түгел.

V бүлек. АВЫЛ ҖИРЛЕГЕ БАШКАРМА КОМИТЕТЫ

48 Статья. Авыл җирлеге башкарма комитеты – җирле үзидарә органы

1. Авыл җирлеге башкарма комитеты авыл җирлеге җирле үзидарәсенең башкарма-боеру органы булып тора.
2. Авыл җирлеге башкарма комитетының рәсми исеме - " Югары Симет авыл җирлеге башкарма комитеты".
3. Авыл җирлеге башкарма комитеты авыл җирлеге Советына хисап тотты һәм контрольдә тотылды.
4. Авыл җирлеге башкарма комитеты үз исеме белән мөһер, бланклар, шулай ук үзенә Граждан хәле актларын дәүләт теркәвенә алу вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен бирелгән Россия Федерациясе гербы сурәте төшерелгән түгәрәк мөһер бар.
5. Җирлекнең башкарма комитеты эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары җирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетларының чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

49 Статья. Җирлек башкарма комитеты структурасы

1. Башкарма комитетның структурасы җирлек башлыгы тәкъдиме буенча җирлек Советы тарафыннан раслана.
2. Авыл җирлеге башкарма комитеты структурасына түбәндәгеләр керә: Башкарма комитет җитәкчесе – Җирлек башлыгы, Башкарма комитет секретаре, башка вазифалы затлар һәм җирлек Башкарма комитетының тармак (функциональ) органнары.

50 Статья. Башкарма комитет вәкаләтләре

1. Авыл җирлеге башкарма комитеты:

1) планлаштыру, бюджет, финанс һәм исәпкә алу өлкәсендә:

җирлек бюджеты проектын эшли;

җирлек бюджетының үтәлешен тәэмин итә;

җирлекнең социаль-икътисади үсеш стратегиясен үтәүне оештыра;

җирлек бюджеты үтәлеше турында хисап, җирлекнең социаль-икътисади үсеш стратегиясе үтәлеше турында отчет әзерли;
 җирлекнең икътисады һәм социаль өлкәсе торышын характерлый торган статистик күрсәткечләр җыюны һәм күрсәтелгән мәгълүматларны Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә дәүләт хакимияте органнарына бирүне оештыра;
 Россия Федерациясендә стратегик планлаштыру турында «28.06.2014 ел, №172-ФЗ Федераль законда каралган стратегик планлаштыру өлкәсендә вәкаләтләрне гамәлгә ашыра;
2) җирлек территориясендә муниципаль милек белән идарә итү, предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр өлкәсендә:
 җирлекнең муниципаль милкендәге мөлкәт белән идарә итә, муниципаль милек объектларын төзү, сатып алу, куллану, алар белән эш итү һәм арендалау мәсьәләләрен хәл итә;
 җирлек Советы карары белән билгеләнә торган очракларда, җирлек Советы килешүенә (раславына) муниципаль милекне читләштерү, шул исәптән аны хосусыйлаштыру турында тәкъдимнәр әзерли һәм кертә;
 муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, оешмалар белән җирлекнең икътисади һәм социаль үсешендә хезмәттәшлек итү турында килешүләр төзи; җирлек территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек формасындагы предприятиеләр булдыруга ярдәм итә.;
 җирлек советы билгеләгән тәртиптә муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр булдыра, аларның максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслый, муниципаль казна учреждениеләрен һәм Предприятиеләрне үзгәртеп кору һәм бетерү мәсьәләләрен хәл итә, контракт нигезендә билгели һәм аларның җитәкчеләрен биләп торган вазыйфадан азат итә.;
 муниципаль ихтыяҗларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрне сатып алуны гамәлгә ашыра;
 бюджет һәм автоном муниципаль учреждениеләр тарафыннан муниципаль йөкләмәнең үтәлешен финанс белән тәэмин итүне гамәлгә ашыра;
ул депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткәрү өчен махсус билгеләнгән урыннарны билгели, шулай ук депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткәрү өчен бирелә торган урыннар исемлеген һәм аларны бирү тәртибен билгели;
3) Төзелеш, транспорт һәм элемтә өлкәсендә:
 халыкны элемтә хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыруны тәэмин итә;
җирлекнең торак пунктлары чикләрендә җирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген башкара;
4) авыл хуҗалыгын һәм эшкуарлыкны үстерү өлкәсендә:
ул авыл хуҗалыгы җитештерүен үстерү һәм авыл хуҗалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарын киңәйтү, кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыра;
5) халыкка торак-коммуналь, көнкүреш, сәүдә һәм башка хезмәт күрсәтү өлкәсендә:
ул халыкны җәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү белән тәэмин итү өчен шартлар тудыра;
ул халыкның ялын оештыру һәм мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыра;

 җирлек территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакүләм спорт үсеше өчен шартлар тәэмин итә, җирлекнең рәсми физкультура-сәламәтләндерү һәм спорт чаралары үткәрүне оештыра;
 җирлек чикләрендә халыкны су белән тәэмин итүне, халыкны ягулык белән тәэмин итүне, халыкны Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә оештыра;
 ритуаль хезмәтләр күрсәтүне оештыра һәм күмү урыннарын карап тотуны тәэмин итә;
 ул коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү, транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын, җирлекнең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын эшли һәм раслый, аларга карата таләпләр Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә;
6) төзекләндерү өлкәсендә:
 каты коммуналь калдыкларны җыю (шул исәптән аерым туплану) һәм транспортлау буенча оешмада катнаша;
 җирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслый,
 әлеге кагыйдәләр нигезендә җирлек территориясен төзекләндерүне оештыра;
- төзекләндерү өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыру, аның предметы булып җирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен, инвалидлар өчен социаль, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы объектларының һәм күрсәтелә торган хезмәтләрнең инвалидлар өчен үтемлелеген тәэмин итүгә карата таләпләрне үтәү тора;
 әлеге Уставның 5 статьясындагы 3 өлешендә күрсәтелгән чараларны үз эченә алган җирлек территориясен төзекләндерүне гамәлгә ашыра;
 -адреслар бирүне, адресларны үзгәртү, юкка чыгаруны, урам-юл челтәре элементларына (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, региональ яки муниципальара әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, муниципаль районның җирле әһәмияттәге җирле әһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш), җирлек чикләрендә планлаштыру структурасы элементлары атамаларын бирүне, мондый атамаларны үзгәртү, юкка чыгаруны, дәүләт адреслы реестрында мәгълүмат урнаштыруны гамәлгә ашыра;;
 ул җирлек халкының массакүләм ял итү өчен шартлар тудыра һәм халык күпләп ял итә торган урыннарны төзекләндерүне оештыра, шул исәптән гражданнарның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буе полосаларына иректе үтеп керүен тәэмин итә;
7) гражданнарның хокукларын һәм ирекләрен саклау, законлылыкны тәэмин итү, Халыкны һәм территорияләрне гадәттән тыш хәлләрдән яклау өлкәсендә
 җирлек территориясендә законнар, дәүләт хакимияте һәм җирле үзидарә органнары актлары үтәлешен, гражданнарның хокукларын һәм ирекләрен саклауны тәэмин итә;
 ул билгеләнгән тәртиптә, шул исәптән судта яки арбитраж судта, җирле үзидарә органнарының һәм дәүләт вазыйфаи затларның, предприятиеләрнең, учреждениеләрнең, оешмаларның хокукларын бозучы актларына карата шикаять белдерә;

-муниципаль сайлауларны, җирле референдумны, җирлек депутатын чакыртып алу, җирлек чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш

бирүне әзерләү һәм үткәрүне оештыру ягыннан һәм матди-техник яктан тәэмин итә;;
 җыелышлар, митинглар, урам йөрешләре, демонстрацияләр һәм пикетлар уздыруга, спорт, тамаша һәм башка массакүләм чаралар үткәрүгә бәйле законнарда каралган чараларны гамәлгә ашыра;
 җәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданнарга һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтә, халык дружиналары эшчәнлеге өчен шартлар тудыра;
 җирлек торак пунктлары чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын үткәрүне тәэмин итә;
8) мәдәният, спорт һәм балалар һәм яшьләр белән эшләү өлкәсендә:
 җирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләү буенча чаралар оештыра һәм тормышка ашыра;
 ул милләтара һәм конфессияара татулыкны ныгытуга, җирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен саклап калуга һәм үстерүгә, мигрантларны социаль һәм мәдәни адаптацияләүгә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлтелгән чараларны тормышка ашыру өчен шартлар тудыра;
9) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен үтәү өлкәсендә;
 федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә авыл җирлеге җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;
 дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен бирелгән матди һәм финанс чараларын исәпкә алып бара һәм тиешле файдалануны тәэмин итә;
 федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән тәртиптә тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру турында хисаплар тапшыра;
10) башка вәкаләтләр:
 җирлек башлыгы эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди-техник һәм башка яктан тәэмин итүне башкара;
 җирлекнең архив фондларын формалаштыруны тәэмин итә;
 җирлекнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләрен хәл итү максатларында, җирлек өчен әһәмиятле булган социаль әһәмиятле эшләрне (шул исәптән дежурлыкларны) ирекле нигездә башкаруга гражданнарны җәлеп итү турында карар кабул итә, һәм аларны үткәрүне оештыра.;
 федераль законнар нигезендә халыкара һәм тышкы икътисадый элемтәләрне гамәлгә ашыра;
 ул Россия Федерациясендә муниципаль-шәхси партнерлык өлкәсендә ачык партнер булып тора һәм «Россия Федерациясендә дәүләт-хосусый партнерлык, муниципаль-хосусый партнерлык һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында»13.07.2015 ел, № 224-ФЗ Федераль законның 18 статьясындагы 2 өлешендә каралган вәкаләтләрне гамәлгә ашыруга вәкаләтле орган булып тора.;
 җирлекнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләре буенча, законнар, әлеге Устав, җирлек Советы карарлары белән җирлек Советы яисә башка җирле үзидарә органнары вәкаләтләреннән тыш, башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра.

2. Башкарма комитет җирлекнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләренә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итү буенча түбәндәге вәкаләтләрне гамәлгә ашыра:
 җирлек музейлары булдыра;
 җирлектә нотариус булмаган очракта законнарда каралган нотариаль гамәлләр кыла;
 опека һәм попечительлек эшчәнлеген тормышка ашыруда катнаша;
 ул җирлек территориясендә җирле милли-мәдәни мохтариятләрнең хокукларын тормышка ашыру белән бәйле эшчәнлекне тормышка ашыру өчен шартлар тудыра;
 Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм җирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендә чараларны тормышка ашыруга ярдәм итә;
 җирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизацион әзерләү чараларын оештыруда һәм тормышка ашыруда катнаша;
 муниципаль Янгын сагы булдыра;
 туризмны үстерү өчен шартлар тудыра;
 кеше хокукларын тәэмин итүгә җәмәгать контролен һәм мәҗбүри тоту урыннарында булган затларга ярдәм күрсәтә;
 ул «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында»1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның иҗтимагый берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидлар иҗтимагый берләшмәләре тарафыннан оештырылган оешмаларга ярдәм күрсәтә.
 торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарына наем шартнамәләре буенча гражданнарга муниципаль торак фондыннан торак урыннары бирүне оештыра;
 җирлек территориясендә яшәүче хуҗаларсыз гына хайваннар белән эш итү эшчәнлеген башкара;
 «Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында»23.06.2016 №182-ФЗ Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыра;
 физик культура һәм спорт, сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән затлар, адаптив физик культура һәм адаптив спорт үсешенә ярдәм итә;
 «кулланучылар хокукларын яклау турында»07.02.1992 ел, №2300-1 Россия Федерациясе Законында каралган кулланучылар хокукларын яклау чараларын тормышка ашыра.

3. Җирлекнең башкарма комитеты муниципаль контрольлекне гамәлгә ашыруга вәкаләтле орган булып тора.

Муниципаль контроль өлкәсендә авыл җирлеге башкарма комитеты вәкаләтләренә керә:

1) Тиешле территориядә муниципаль контрольне оештыру һәм гамәлгә ашыру;

2) җирле үзидарә органнарына гамәлгә ашыру вәкаләтләре бирелгән региональ дәүләт контролен (күзәтчелеген) оештыру һәм гамәлгә ашыру;

3) эшчәнлекнең тиешле өлкәләрендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыруның административ регламентларын эшләү, Татарстан Республикасы башкарма хакимиятенең вәкаләтле органнары тарафыннан раслана торган типлаштырылган административ регламентлар, региональ дәүләт контролен (күзәтчелеген) гамәлгә ашыруның административ регламентларын эшләү, аны гамәлгә ашыру

вәкаләтләре җирле үзидарә органнарына бирелгән. Күрсәтелгән административ регламентларны эшләү һәм кабул итү Татарстан Республикасы норматив хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла;
4) федераль законнарда, законнарда һәм Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актларында каралган башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыру.
Муниципаль контрольне турыдан-туры гамәлгә ашыру функцияләре, мондый органнарның статусын билгеләүче хокукый актлар нигезендә, җирлек башкарма комитеты органнарына йөкләнергә мөмкин.

4. Муниципаль контроль төрләрен оештыру һәм гамәлгә ашыру «Россия Федерациясендә дәүләт контроле (күзәтчелеге) һәм муниципаль контроль турында " 2020 елның 31 июлендәге 248-ФЗ номерлы Федераль закон белән җайга салына.

VI бҮЛЕК. БАШКА ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ. ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҮЗАРА ХЕЗМӘТТӘШЛЕГЕ

51 Статья. Җирлекнең ревизия комиссиясе

1. Җирлекнең ревизия комиссиясе тышкы финанс контроле даими эшләүче органы булып тора һәм җирлек Советы тарафыннан төзелә.

2. Җирлекнең ревизия комиссиясе рәис һәм ике әгъзадан (аудитор) тора.
Җирлекнең Ревизия комиссиясен оештыру һәм аның эшчәнлеге тәртибе, аның вәкаләтләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы, «Россия Федерациясе субъектларының һәм муниципаль берәмлекләрнең контроль-хисап органнарын оештыруның һәм аларның эшчәнлегенең гомуми принциплары турында» 07.02.2011 ел, №6-ФЗ, «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 06.10.2003 ел, №131-ФЗ федераль законнар, Россия Федерациясе Бюджет кодексы, башка федераль законнар һәм Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актлары, муниципаль норматив хокукый актлар белән билгеләнә.
Федераль законнарда билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә, җирлекнең Ревизия комиссиясе эшен һәм эшчәнлеген хокукый җайга салу шулай ук Татарстан Республикасы законнары белән гамәлгә ашырыла.

3. Саба муниципаль районы Советы Саба муниципаль районы Контроль-хисап палатасына тышкы муниципаль финанс контролен гамәлгә ашыру буенча җирлекнең Ревизия комиссиясе вәкаләтләрен тапшыру турында килешү төзергә хокуклы.

52 Статья. Җирлек Советы, җирлек башлыгы, авыл җирлеге башкарма комитеты һәм башка җирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлеге нигезләре

1. Әлеге Уставта билгеләнгән вәкаләтләрне бүлешү нигезендә җирлек Советы, җирлек башлыгы һәм җирлек башкарма комитеты үз вәкаләтләрен мөстәкыйль гамәлгә ашыралар.

2. Җирлек советы һәм авыл җирлеге башкарма комитеты, җирлекнең икътисади һәм социаль үсеше процесслары белән нәтиҗәле идарә итү максатыннан, законнарда, әлеге Уставта билгеләнгән формаларда, халык мәнфәгатьләрендә хезмәттәшлек итәргә тиеш.

3. Җирлек советы һәм авыл җирлеге башкарма комитеты бер-берсенә кабул ителгән норматив-хокукый актларны кул куйган көннән җиде көн эчендә җибәрәләр.

4. Җирлек башлыгы җирлек советының хокукый актларын кабул итү, гамәлдән чыгару, үзгәртү турындагы тәкъдим белән җирлек Советына мөрәҗәгать итәргә хокуклы, шулай ук аларга суд тәртибендә шикаять бирергә хокуклы.

5. Җирлекнең башка җирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлеге тәртибе җирлек Советы тарафыннан билгеләнә.

53 Статья. Җирле үзидарә органнары арасында бәхәсләрне хәл итү

Җирлекнең җирле үзидарә органнары арасында аларның вәкаләтләрен гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча бәхәсләр килештерү процедураларын үткәрү юлы белән йә суд тәртибендә хәл ителә.

VII бүлек. САЙЛАУ КОМИССИЯСЕ

54 Статья. Җирлекнең сайлау комиссиясе

1. Җирлекнең сайлау комиссиясе муниципаль сайлауларны, җирле референдумны, депутат, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирлек башлыгы чакыртып алу буенча тавыш бирүне, җирлек чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирүне оештыра.

2. Җирлекнең сайлау комиссиясе җирле үзидарә органнары структурасына керми торган муниципаль орган булып тора.

3. Җирлекнең сайлау комиссиясе «Россия Федерациясе гражданнарының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 12.06.2002 ел, № 67-ФЗ Федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы белән билгеләнгән тәртиптә җирлек Советы тарафыннан төзелә.

4.Җирлек сайлау комиссиясенең вәкаләтләре вакыты биш ел тәшкил итә.

5. Җирлекнең сайлау комиссиясе хәлиткеч тавыш бирү хокукы белән 6 әгъзадан тора.

6. Җирлек сайлау комиссиясе эшчәнлеген финанс ягыннан тәэмин итү җирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетларының чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән күздә тотыла.

7. Җирлек сайлау комиссиясенең вәкаләтләре, аның эшчәнлеге тәртибе һәм гарантияләре федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге устав белән җайга салына. Җирлек Советы мөрәҗәгате нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары буенча җирлек сайлау комиссиясенең вәкаләтләре территориаль сайлау комиссиясенә йөкләнә ала.

VIII БҮЛЕК. ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ЭШЧӘНЛЕГЕНЕҢ ГРАЖДАНЛЫК-ХОКУКЫЙ ҺӘМ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ

55 Статья. Җирле үзидарә органнары

1. Федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә юридик зат хокуклары җирлек советына һәм җирлек башкарма комитетына бирелә.

2. Җирлек башкарма комитеты структурасы нигезендә, җирлек советы карары буенча, юридик зат хокуклары белән җирлек башкарма комитетының аерым органнарына бирелергә мөмкин.

56 Статья. Җирле үзидарә органнары - юридик затлар

1. Җирлек исеменнән милек һәм башка хокукларны һәм вазифаларны сатып алырга һәм гамәлгә ашырырга, судта ышаныч кәгазеннән башка чыгыш ясарга мөмкин.
2. Җирлекнең җирле үзидарә органнары, юридик зат хокуклары белән билгеләнгән, идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыру өчен төзелә торган муниципаль казна учреждениеләре булып торалар һәм федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә юридик затлар сыйфатында дәүләт теркәве узарга тиеш.

57 Статья. Җирлекнең җирле үзидарә органнарын финанслау

Җирлекнең җирле үзидарә органнары эшчәнлеген финанс ягыннан тәэмин итү бары тик җирлек бюджетының үз керемнәре хисабына гына гамәлгә ашырыла.

IX башлыгы. ҖИРЛЕК БАШЛЫГЫНА ҺӘМ ҖИРЛЕКНЕҢ БАШКА ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНА БИРЕЛӘ ТОРГАН СОЦИАЛЬ ҺӘМ БАШКА ГАРАНТИЯЛӘР

58 Статья. Җирлек башлыгына һәм җирлекнең башка вазыйфаи затларына бирелә торган социаль һәм башка гарантияләр

Җирлек башлыгы һәм җирлекнең башка вазыйфаи затлары эшчәнлегенең социаль һәм башка гарантияләре «Татарстан Республикасында муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре турында» 12.02.2009 елдагы 15-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм җирлек Советы карарлары нигезендә билгеләнә.

59 Статья. Җирлек Советы депутаты, башка вазыйфаи затлар эшчәнлегенең социаль һәм башка гарантияләре

1. Җирлек Советы депутатына, даими нигездә эшләүче, җирлек Советы һәм аның органнары утырышларында катнашкан, җирлек Советы йөкләмәләрен үтәгән вакытта, гамәлдәге законнарда каралган акчалата компенсация һәм башка түләүләр түләнә.
2. Үз вәкаләтләрен даими нигездә башкаручы авыл җирлеге башлыгы урынбасарына, әлеге Уставта каралган очракларда, җирлек башлыгы вазыйфаларын башкарганда, җирлек башлыгының айлык акчалата бүләкләренең 90 проценты күләмендә түләнә.
3. Җирлекнең ревизия комиссиясе һәм җирлекнең сайлау комиссиясе әгъзаларына әлеге органнар эшендә катнашкан вакытта законнар, җирлек Советы карарлары нигезендә акчалата компенсация түләнә.

60 статья. Җирлек башлыгы, җирлек Советы депутатларының

кагылгысызлыгы гарантияләре

1. Җирлек Советы депутатларының, шул исәптән җирлек башлыгының хокук гарантияләре, аларны җинаять яки административ җаваплылыкка тартканда, тоткарлауда, арестта, тентүдә, Сорау алганда, аларга карата башка җинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр кылганда, шулай ук җирлек Советы депутатларына карата, Торак һәм (яки) хезмәт урынын, аларның багажын, шәхси һәм хезмәт транспорт чараларын, алар тарафыннан кулланыла торган элемтә чараларын исәпкә алганда, федераль законнар белән билгеләнә.

2. Федераль закон нигезендә җирлек Советы депутаты әйтелгән фикер, тавыш биргәндә белдерелгән позиция һәм аның статусына туры килә торган башка гамәлләр, шул исәптән аның вәкаләтләре вакыты чыккач та, җинаять яки административ җаваплылыкка тартыла алмый. Әлеге нигезләмә җирлек Советы депутаты тарафыннан халык алдында мыскыл итү, яла ягу яки Федераль закон белән каралган башка хокук бозу очракларына кагылмый.

X бүлек. ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҺӘМ ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНЫҢ ҖАВАПЛЫЛЫГЫ

61 Статья. Җирле үзидарә органнарының һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларының җаваплылыгы

Җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары федераль законнар нигезендә җирлек халкы, дәүләт, физик һәм юридик затлар алдында җаваплы.

62 Статья. Җирле үзидарә органнарының, җирлек Советы депутатларының җирлек халкы алдында җаваплылыгы

1. Җирле үзидарә органнарының җирлек халкы алдында җаваплылыгы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

2. Җирлек Советы депутатларының, шул исәптән авыл җирлеге башлыкларының, җирлек халкы алдында җаваплылыгы, аны сайлаган кешеләрнең ышанычы югалту нәтиҗәсендә барлыкка килә.

3. Җирлек халкының ышанычын югалткан җирлек Советы депутаты, шул исәптән җирлек башлыгы, әлеге Уставның 13 статьясында каралган очракларда һәм тәртиптә кире алынырга мөмкин.

63 Статья. Җирле үзидарә органнарының һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларының дәүләт алдында җаваплылыгы

1. Федераль законнар нигезендә авыл җирлеге Советының, авыл җирлеге башлыгының дәүләт алдында җаваплылыгы Россия Федерациясе Конституциясе, федераль конституциячел законнар, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе, Татарстан Республикасы законнары һәм әлеге Устав, шулай ук җирлекнең җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен тиешенчә башкармаган очракта тиешле суд карары нигезендә барлыкка килә.

2. Авыл җирлеге Советының нигезләре һәм тәртибе «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнә.

64 Статья. Физик һәм юридик затлар каршында җирле үзидарә органнарының һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларының җаваплылыгы

Җирле үзидарә органнарының һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларының физик һәм юридик затлар алдында җаваплылыгы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

65 Статья. Җирле үзидарә органнарының һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларының турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарларына һәм гамәлләренә (гамәл кылмавына) карата судка шикаять белдерү

Гражданнарны турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарларга, җирле үзидарә органнарының һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларының карарларына һәм гамәлләренә (гамәл кылмауларына) судта яисә Арбитраж судына законда билгеләнгән тәртиптә шикаять бирелергә мөмкин.

66 Статья. Ышаныч югалуга бәйле рәвештә, муниципаль вазыйфаларны биләүче затларны эштән азат итү (вазыйфадан азат итү)

1. Федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында, муниципаль норматив хокукый актларда каралган тәртиптә муниципаль вазыйфа биләүче зат, ышаныч югалуга бәйле рәвештә, эштән азат ителергә (вазыйфадан азат ителергә) тиеш:

1) мәнфәгатьләр конфликтын булдырмау һәм (яки) җайга салу буенча зат тарафыннан чаралар күрү, аны яклавы ул булган;

2) зат тарафыннан үз керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында, шулай ук хатынының (иренең) һәм балигъ булмаган балаларының керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында мәгълүмат бирү яисә белә торып дөрес булмаган яки тулы булмаган мәгълүмат бирү турында;

3) затның, Федераль законда билгеләнгән очраклардан тыш, коммерция оешмасы белән идарә итү органы эшчәнлегендә түләүле нигездә катнашуы;

4) зат тарафыннан эшкуарлык эшчәнлеген гамәлгә ашыру;

5) затның, әгәр Россия Федерациясенең халыкара шартнамәсендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә органнары, попечительлек яки Күзәтчелек советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган һәм Россия Федерациясе территориясендә эш итүче башка чит ил коммерцияле булмаган оешмалары һәм аларның структур бүлекчәләре составына керүе.

2. Үзенә буйсынган затның мәнфәгатьләр конфликтына китерә яки китерә ала торган шәхси кызыксынуы барлыкка килүе турында мәгълүм булган муниципаль вазыйфаны биләп торучы зат тарафыннан үзенә буйсынган зат тарафыннан мәнфәгатьләр конфликтын булдырмау һәм (яки) җайга салу чаралары кабул ителгән очракта да, ышаныч югалуга бәйле рәвештә эштән азат ителергә (вазыйфадан азат ителергә) тиеш.

3. “Коррупциягә каршы тору турында” 25.12.2008 ел, № 273-ФЗ Федераль законның 15 статьясында каралган ышаныч югалу сәбәпле, тиешле вазифаны биләгән җирле үзидарә органы тарафыннан муниципаль вазифаны биләп торучы затка карата куллану, эштән азат итү (вазыйфадан азат итү) рәвешендәге түләттерү турында белешмәләр әлеге зат үз вазифасын биләп торучы затлар реестрына кертелә.

XI бүлек. ҖИРЛЕКНЕҢ МУНИЦИПАЛЬ ХОКУКЫЙ АКТЛАРЫ

67 Статья. Җирлекнең муниципаль хокукый актлары системасы

1. Җирлекнең муниципаль хокукый актлары системасына керә:
1) җирлек уставы, җирле референдумда (гражданнар җыенында)кабул ителгән хокукый актлар;
2) җирлек Советының норматив һәм башка хокукый актлары;
3) әлеге Уставта каралган җирлек башлыгының, җирлек Башкарма комитетының һәм башка органнарның һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларының хокукый актлары.

2. Җирлек уставы һәм җирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар муниципаль норматив хокукый актлар системасында иң югары юридик көч актлары булып тора, турыдан-туры гамәлдә һәм җирлекнең бөтен территориясендә кулланыла.
Башка муниципаль норматив хокукый актлар әлеге Уставка һәм җирле референдумда кабул ителгән хокукый актларга каршы килмәскә тиеш.

3. Җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан кабул ителгән муниципаль хокукый актлар җирлекнең бөтен территориясендә мәҗбүри үтәлергә тиеш.

4. Муниципаль хокукый актлар юкка чыгарылырга яисә аларның гамәле, мондый органнар яисә тиешле вазыйфалар юкка чыгарылган яисә күрсәтелгән органнарның яисә вазыйфаи затларның вәкаләтләре исемлеге үзгәртелгән очракта, тиешле муниципаль хокукый актны кабул иткән (чыгарган) җирле үзидарә органнары яисә җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан туктатылырга мөмкин - муниципаль хокукый актның гамәлен юкка чыгару яисә туктатып тору мизгеленә тиешле муниципаль хокукый актны кабул итү (бастырып чыгару) кергән җирле үзидарә органнары яисә җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары, шулай ук җирле үзидарә органнарының федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны җайга салучы өлешендә-Россия Федерациясе дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органы (Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органы).

5. Норматив характерга ия булмаган муниципаль хокукый актның гамәлдә булуы, Эшкуарлар хокукларын яклау буенча Россия Федерациясе Президенты каршындагы вәкаләтле вәкилнең Эшкуарлар хокукларын яклау буенча Россия Федерациясе законнары нигезендә бирелгән тиешле күрсәтмәне алган очракта, җирле үзидарә органы яисә җирле үзидарәнең вазыйфаи заты тарафыннан кичекмәстән туктатыла. Бирелгән күрсәтмәнең үтәлеше турында җирле үзидарәнең башкарма-боеру органнары яисә җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшкуарлар хокукларын яклау буенча

вәкаләтле вәкилгә - өч көн, ә җирле үзидарәнең вәкиллекле органнарына алар карар кабул иткән көннән өч көннән дә соңга калмыйча хәбәр итәргә тиеш.

68 Статья. Гражданнарның турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарлар

1. Җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү җирле референдумда белдерелгән гражданнарны турыдан-туры ихтыяр белән белдерү юлы белән башкарыла.
2. Әгәр җирлек халкын турыдан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен муниципаль норматив хокукый актны, җирле үзидарә органын яисә күрсәтелгән актны кабул итү (бастырып чыгару) керә торган җирле үзидарәнең вазыйфаи затын өстәмә рәвештә кабул итү (бастырып чыгару) таләп ителсә, референдумда кабул ителгән карар үз көченә кергән көннән 15 көн эчендә тиешле муниципаль норматив хокукый актны әзерләү һәм (яисә) кабул итү вакытын билгеләргә тиеш. Күрсәтелгән срок өч айдан да артмаска тиеш.
3. Муниципаль норматив хокукый актның гражданнарның турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле булу вакытын бозу җирлек башлыгын чакыртып алу яисә җирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату өчен нигез булып тора.

69 Статья. Җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукый актлар төрләре

1. Җирлекнең җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары үзләренә йөкләнгән вәкаләтләрне үтәү йөзеннән түбәндәге муниципаль хокукый актлар чыгара:
1) җирлек Советы-җирлек Советы карарлары;
2) җирлек башлыгы – җирлек башлыгы карарлары һәм боерыклары, Башкарма комитет карарлары һәм боерыклары.
2. Җирлекнең башка вазыйфаи затлары үз вәкаләтләре чикләрендә әлеге Уставта, башка муниципаль норматив хокукый актларда билгеләнгән, аларның статусын билгели торган боерыклар һәм боерыклар чыгара.

70 Статья. Муниципаль хокукый актларны әзерләү

1. Муниципаль хокукый актлар проектлары җирлек башлыгы, җирлек Советы депутатлары, башка сайлау органнары, җирле үзидарә органнары, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, гражданнарның инициатив төркемнәре, Саба муниципаль районы прокуроры, шулай ук җирлекнең Ревизия комиссиясе тарафыннан кертелә ала.
2. Татарстан Республикасы Саба районы прокуроры үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыру барышында гамәлдәге муниципаль норматив хокукый актларны камилләштерү кирәклеген билгеләгәндә муниципаль норматив хокукый актларны үзгәртү, юкка чыгару яки кабул итү турында тәкъдимнәр кертергә хокуклы.
3. Муниципаль хокукый актлар проектларын кертү тәртибе, аларга кушып бирелә торган документларның исемлеге һәм формасы җирлек Советы Регламенты, җирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.

71 Статья. Җирлек советының хокукый актлары

1. Авыл җирлеге Советы федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, устав белән аның компетенциясенә кергән мәсьәләләр буенча җирлек территориясендә үтәлергә тиешле кагыйдәләрне билгели торган карарлар, җирлек башлыгын отставкага җибәрү турында карар, шулай ук җирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре һәм федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге устав белән аның компетенциясенә кергән башка мәсьәләләр буенча карарлар кабул итә.

2. Җирлек Советы карарлары, әгәр федераль законнарда башкача билгеләнмәгән булса, җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

3. Җирлек Советының җирле салымнар һәм җыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм юкка чыгаруны, җирлек бюджеты акчаларыннан чыгымнарны гамәлгә ашыруны күздә тоткан карарлары бары тик җирлек башлыгы инициативасы буенча яки аның бәяләмәсе булганда гына җирлек Советы каравына кертелергә мөмкин. Күрсәтелгән бәяләмә җирлек Советына карар проектын җирлек башкарма комитетына тапшырганнан соң утыз көн эчендә тапшырыла.

4. Җирлек Советы карарлары җирлек башлыгы тарафыннан кабул ителгән көннән өч көн эчендә имзалана һәм алар әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә халыкка игълан ителә.

72 Статья. Җирлек башлыгының хокукый актлары

Җирлек башлыгы үз вәкаләтләре чикләрендә, законнарда, әлеге Уставта, җирлек Советы карарлары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә, җирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре, шулай ук әлеге Уставка кертелгән башка мәсьәләләр буенча «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 06.10.2003 ел, № 131-ФЗ Федераль закон һәм башка федераль законнар нигезендә карарлар һәм күрсәтмәләр чыгара.

Федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав, авыл җирлеге Советының норматив хокукый актлары белән билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә җирлек башлыгы федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча җирлек башкарма комитеты карарларын, шулай ук җирлек башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча боерыкларын чыгара.

73 Статья. Муниципаль норматив хокукый актларны бастырып чыгару (халыкка җиткерү) һәм аларның үз көченә керүе тәртибе

1. Җирлек Советы карарлары җирлек башлыгы кул куйганнан соң 10 көн узгач үз көченә керә, әгәр башкасы карар белән билгеләнмәгән булса.

Җирлек Советының салымнар һәм җыемнар турындагы норматив-хокукый актлары Россия Федерациясе Салым кодексы нигезендә үз көченә керә.

Җирлек советының әлеге Уставны кабул итү яки әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карарлары Федераль законда, әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.

2. Җирлек башлыгының, Җирле үзидарәнең башка вазыйфаи затларының хокукый актлары, әгәр актларда башкасы билгеләнмәгән булса, аларга кул куелган көннән үз көченә керә.

3. Кеше һәм граждан хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы, гамәлгә куючы муниципаль берәмлек булган оешмаларның хокукый статусын билгели торган, шулай ук җирле үзидарә органнары арасында төзелә торган шартнамәләр рәсми басылып чыкканнан (халыкка җиткерелгәннән) соң үз көченә керә.

4. Һәр муниципаль хокукый актта аның реквизитлары: аның исеме, имзасы (җирлек Советы тарафыннан кабул ителгән хокукый актлар өчен - шулай ук җирлек Советы кабул иткән датага), теркәү номеры, хокукый актка кул куйган вазыйфаи затның исеме, мөһере булырга тиеш.

5. Җирлек бюджеты турында, аның үтәлеше турында хисап, җирле салымнар һәм җыемнар билгеләү турында, җирлек Советы Регламенты, җирлек Советы тарафыннан кабул ителгән башка норматив-хокукый актлар, җирле үзидарә органнары арасында төзелгән килешүләр, муниципаль норматив хокукый актлардан яисә аларның федераль закон белән чикләнгән белешмәләре булган аерым нигезләмәләреннән тыш, рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка җиткерелергә) тиеш.

6. Муниципаль сайлаулар, җирле референдум, җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү, чикләрне үзгәртү, җирлекне үзгәртеп кору, җирлек башлыгын һәм аның урынбасарын сайлау мәсьәләсе буенча норматив хокукый актлар һәм законнар нигезендә башка актлар мәҗбүри рәвештә басылып чыгарга (халыкка җиткерелергә) тиеш.

7. Законнар яисә әлеге Устав нигезендә мәҗбүри булмаган рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) мәҗбүри булмаган норматив булмаган муниципаль хокукый актлар аларны чыгарган органнар яисә җирле үзидарә вазыйфаи затлары карары буенча бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) мөмкин.

8. Бастырып чыгарганда (халыкка җиткергәндә) муниципаль хокукый акт яисә җирле үзидарә органнары арасында төзелгән килешү реквизитлары күрсәтелә.
Муниципаль хокукый актны яисә җирле үзидарә органнары арасында төзелгән Килешүне рәсми бастырып чыгару булып аның тулы текстын җирлектә таратыла торган Вакытлы матбугатта беренче басмасы санала.

Муниципаль хокукый актларны һәм килешүләрне рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) өчен җирле үзидарә органнары шулай ук Челтәрле басмадан файдаланырга хокуклы. Муниципаль хокукый актның рәсми челтәр басмасында тулы тексты басылып чыккан (урнаштырылган) очракта, күләмле график һәм таблица кушымталары басма матбугатта китерелергә мөмкин.

9. Муниципаль хокукый актларны рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) юлы белән гамәлгә ашырыла:
- хокукый акт текстын җирлекнең җирле үзидарә органнары гамәлгә куйган басма МАССАКҮЛӘМ мәгълүмат чараларында яисә җирлек территориясендә таратыла торган бүтән массакүләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгару. Хокукый акт текстын башка массакүләм мәгълүмат чараларында бастырганда әлеге басылуның рәсми булуы турында билге булырга тиеш;
- хокукый акт текстын яки хокукый акт проектын Татарстан Республикасы хокукый мәгълүмат рәсми порталында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә түбәндәге адрес буенча урнаштыру: http://pravo.tatarstan.ru

хокукый акт текстын яисә хокукый акт проектын Россия Юстиция министрлыгының хокукый порталында «Россия Федерациясендә норматив хокукый актлар» бүлегендә түбәндәге адрес буенча «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштыру: http://pravo-minjust.ru кат http://право-минюст.рф;
- хокукый акт текстын авыл җирлеге территориясендә махсус мәгълүмат стендларында урнаштыру. Күрсәтелгән стендларның саны һәм аларның урнашу урыннары җирлек Советы тарафыннан раслана һәм җирлек халкы тарафыннан муниципаль хокукый акт тексты белән каршылыксыз танышу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

10. Муниципаль хокукый актны бастырып чыгарганда (халыкка җиткергәндә) массакүләм мәгълүмат чарасының чыгу датасы яки тиешле актны халыкка җиткерү датасы турында белешмәләр күрсәтелергә тиеш, алар актны җибәрә башлау (тарату) датасына яки аны мәгълүмат стендында урнаштыру датасына туры килергә тиеш.

11. Муниципаль норматив хокукый актлар, шул исәптән җирле референдумда (гражданнар җыенында) кабул ителгән карарлар хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар Татарстан Республикасы муниципаль норматив хокукый актлары регистрына кертелергә тиеш, аны оештыру һәм алып бару Татарстан Республикасы Законында билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгы тарафыннан гамәлгә ашырыла.

XII бүлек. ҖИРЛЕКНЕҢ ИКЪТИСАДИ НИГЕЗЕ

74 Статья. Җирлекнең икътисади нигезе

Җирлекнең икътисади нигезен муниципаль милектәге милек, җирлек бюджеты акчалары, шулай ук җирлекнең милек хокуклары тәшкил итә.

75 Статья. Муниципаль милек

1. Җирлек милкендә булырга мөмкин:
1) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт;
2) федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән очракларда җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт, шулай ук аларга «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 15 статьясындагы 4 өлешендә каралган тәртиптә җирле үзидарә органнарының аерым вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен бирелгән мөлкәт.;
3) җирлек Советының норматив хокукый актлары нигезендә җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары, муниципаль хезмәткәрләр, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләре эшчәнлеген тәэмин итү өчен билгеләнгән мөлкәт.;
4) федераль законнар белән җирле үзидарә органнарына хәл итү хокукы бирелгән һәм җирле әһәмияттәге мәсьәләләргә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт.

5) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 статьясындагы 3 һәм 4 өлешләре нигезендә җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт, шулай ук «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 17 статьясындагы 1, 1.1 өлешләре нигезендә җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча вәкаләтләрне гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт.

2. Җирлектә әлеге статьяның 1 өлеше таләпләренә туры килми торган мөлкәткә милек хокукы барлыкка килгән очракта, күрсәтелгән мөлкәт яңадан профильләштерелергә (милекнең максатчан билгеләнеше үзгәртелергә) йә читләштерелергә тиеш. Мондый мөлкәтне читләштерү тәртибе һәм сроклары федераль закон белән билгеләнә.

76 Статья. Җирлекнең муниципаль милкенә ия булу, файдалану һәм эш итү

1. Җирле үзидарә органнары җирлек исеменнән Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар һәм алар нигезендә кабул ителә торган җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары нигезендә муниципаль мөлкәтне мөстәкыйль биләү, файдалана һәм алар белән эш итә.

2. Җирле үзидарә органнары муниципаль мөлкәтне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнарына вакытлыча яки даими файдалануга тапшырырга, федераль законнар нигезендә читләштереп алырга, бүтән алыш-бирешләр башкарырга хокуклы.

3. Җирле үзидарә органнары Россия Федерациясе Хөкүмәте вәкаләт биргән федераль башкарма хакимият органы тарафыннан билгеләнгән тәртиптә муниципаль милек реестрларын алып бара.

77 Статья. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хуҗалык җәмгыятьләре

1. Җирлек муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләрне төзи, үзгәртеп кора һәм бетерә, хуҗалык җәмгыятьләрен, шул исәптән җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча вәкаләтләрне гамәлгә ашыру өчен муниципальара, төзүдә катнаша ала. Муниципаль предприятиеләргә һәм учреждениеләргә карата гамәлгә куючы функцияләрен һәм вәкаләтләрен вәкаләтле җирле үзидарә органнары гамәлгә ашыра.

2. Җирле үзидарә органнары муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр эшчәнлегенең максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслый, әлеге предприятие һәм учреждение җитәкчеләрен вазыйфага билгели һәм вазыйфадан азат итә, аларның эшчәнлеге турында хисапларны әлеге Уставта каралган тәртиптә тыңлый.

3. Җирлекнең җирле үзидарә органнары җирлек исеменнән муниципаль казна учреждениеләре йөкләмәләре буенча субсидия рәвешендә җавап бирәләр һәм аларның Россия Федерациясе Граждан кодексында билгеләнгән тәртиптә үтәлешен тәэмин итәләр.

78 Статья. Җирлекнең муниципаль милкен хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары

1. Муниципаль милекне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары федераль законнар нигезендә җирлек Советы карарлары белән билгеләнә.
2. Муниципаль милекне кулланудан һәм хосусыйлаштырудан кергән керемнәр җирлек бюджетына керә.

79 Статья. Җирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләре

Җирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре, законнарда башкача билгеләнмәгән булса, килешү нигезендә төзелә.

XIII башлыгы. ҖИРЛЕКНЕҢ ФИНАНС НИГЕЗЕ

80 Статья. Җирлек Бюджеты

1. Җирлекнең үз бюджеты бар.
2. Җирлек бюджеты җирлек Советының муниципаль норматив хокукый акты рәвешендә эшләнә һәм раслана.
3. Җирлек бюджетында җирлекнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча җирле үзидарә органнары вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга юнәлтелүче керемнәр һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен җирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә ашыруны тәэмин итү өчен бирелә торган субвенцияләр, шулай ук күрсәтелгән керемнәр һәм субвенцияләр исәбеннән җирлек бюджетының тиешле чыгымнары аерым карала.
4. Федераль законнарда һәм Россия Федерациясенең шулар нигезендә кабул ителә торган башка норматив хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә җирле үзидарә органнары федераль дәүләт хакимияте органнарына һәм (яисә) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына җирлек бюджеты үтәлеше турында хисап тапшыра.

81 Статья. Җирлектә бюджет процессы

1. Җирлек бюджеты проектын төзү һәм карау, җирлек бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен тикшереп тору, җирлек бюджеты үтәлеше турындагы хисапны төзү һәм раслау, Россия Федерациясе Бюджет кодексында һәм аның нигезендә кабул ителә торган Татарстан Республикасы Бюджет кодексында билгеләнгән таләпләрне үтәп, җирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль гамәлгә ашырыла.
2. Җирлек бюджеты проекты, җирлек бюджетын раслау турында җирлек Советы карары, аның үтәлеше турында еллык хисап, җирлек бюджеты үтәлеше барышы һәм җирле үзидарә органнарының муниципаль хезмәткәрләре, муниципаль учреждение хезмәткәрләре саны турында квартал саен белешмәләр, җирлекнең

торак пунктлары территорияләрендә махсус мәгълүмат стендларында яисә әлеге Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) тиеш.

3. Җирлек Советының муниципаль норматив-хокукый актларына, Чираттагы финанс елында һәм план чорында үз көченә керә торган бюджет хокук мөнәсәбәтләрен җайга сала торган, җирле салымнар турында муниципаль норматив-хокукый актларга, җирлек Советының муниципаль норматив-хокукый актларына үзгәрешләр кертү турындагы муниципаль норматив хокукый актларына үзгәрешләр кертү турында җирлек советына чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты турында карар проекты кертелгән көнгә кадәр 10 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.

4. Җирлек бюджеты проекты өч елга (Чираттагы финанс елына һәм план чорына) төзелә һәм раслана.

5. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты проекты, җирлекнең чыгым йөкләмәләрен финанс ягыннан тәэмин итү максатларында, җирлекнең социаль-икътисади үсешен фаразлау нигезендә төзелә.

6. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты проекты, Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм аның таләпләре нигезендә Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм әлеге Устав нигезендә кабул ителгән тәртиптә һәм срокларда төзелә.

7. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты проектын төзү түбәндәгеләргә нигезләнә::

Россия Федерациясе Президентының Россия Федерациясе Федераль Собраниесенә Юлламасының Россия Федерациясендә бюджет сәясәтен (бюджет сәясәтенә таләпләр) билгели торган нигезләмәләре турында;

Татарстан Республикасы Президентының Татарстан Республикасы Дәүләт Советына юлламасында;

җирлекнең бюджет һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре турында;

социаль - икътисадый үсеш фаразы турында;

озак сроклы чорга бюджет фаразы (бюджет фаразы проекты, бюджет фаразына үзгәрешләр кертү проекты) турында;

муниципаль программалар (муниципаль программалар проектлары, муниципаль программаларга үзгәрешләр кертү проектлары) турында.

8. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты турындагы карарда бюджетның төп характеристикалары булырга тиеш, аларга бюджет керемнәренең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты, шулай ук Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законнары, җирлек Советының муниципаль хокукый актларында (бюджет турындагы Карардан тыш) билгеләнгән башка күрсәткечләр керә.

9. Җирлек бюджеты турындагы карар белән раслана:

 РФ Бюджет кодексының 160.1 статьясында каралган очракларда җирлек бюджеты керемнәренең Баш администраторлары Исемлеге;

 РФ Бюджет кодексының 160.2 статьясында каралган очракларда җирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганакларының Баш администраторлары Исемлеге;

(икенче абзац 2013 елның 16 октябрендәге 79-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә) чыгымнар төрләре бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары, төркемнәре, төркемнәре һәм төркемнәре) буенча йә

чыгымнар төрләре бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары (муниципаль программалар һәм программага карамаган юнәлешләр), чыгымнар төрләре төркемнәре (төркемнәре һәм төркемнәре), Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнары классификациясенең чыгымнар төрләре (төркемнәре һәм төркемнәре) буенча, шулай ук чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнары классификациясенең бүлекләре һәм бүлекчәләре, билгеләнгән тиешенчә Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, муниципаль хокукый акты белән авыл Җирлеге Советы;
 Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнарының ведомство структурасы;
 гавами норматив йөкләмәләрне үтәүгә юнәлдерелә торган бюджет ассигнованиеләренең гомуми күләме;
 Чираттагы финанс елында һәм план чорында Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларына башка бюджетлардан алына торган һәм (яисә) бирелә торган бюджетара трансфертлар күләме;
 Чираттагы финанс елына һәм план чорының беренче елына бюджет расланган очракта шартлы рәвештә расланган (расланган) чыгымнарның гомуми күләме план чорының беренче елына бюджет чыгымнарының гомуми күләменнән кимендә 2,5 проценты күләмендә (максатчан билгеләнеше булган Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларыннан бюджетара трансфертлар исәбенә каралган бюджет чыгымнарын исәпкә алмыйча), план чорының икенче елына бюджет чыгымнарының гомуми күләменнән кимендә 5 проценты күләмендә (бюджет чыгымнарын исәпкә алмыйча), максатчан билгеләнеше булган Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларыннан бюджетара трансфертлар исәбенә каралган.;
 Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет кытлыгын финанслау чыганаклары (статья 2007 елның 2 августындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә);
 Чираттагы финанс елыннан һәм план чорының һәр елыннан соң килә торган елның 1 гыйнварына муниципаль эчке бурычның иң югары чиге, шул исәптән муниципаль гарантияләр буенча бурычның иң югары чиген күрсәтеп, муниципаль бурычның иң югары чиге;
 җирлек бюджетының Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, җирлек Советының муниципаль хокукый актында билгеләнгән башка күрсәткечләре.

10. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты турында карар проекты расланган бюджетның план чорының параметрларын үзгәртү һәм аларга бюджет проектының план чорының икенче елы параметрларын өстәү юлы белән раслана.

Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты турында карар проекты план чорының расланган бюджеты күрсәткечләрен төгәлләштерә һәм төзелә торган бюджетның план чорының икенче елы күрсәткечләрен раслый.

11. Бюджет турындагы карар проекты белән бер үк вакытта җирлек Советына тәкъдим ителә:

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлекнең бюджет һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре;

- агымдагы финанс елының узган чорында җирлекнең социаль-икътисади үсешенең якынча нәтиҗәләре һәм агымдагы финанс елында җирлекнең социаль-икътисади үсешенең көтелүче нәтиҗәләре;;
- Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлекнең социаль-икътисадый үсеше фаразы;;
- Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджетының төп характеристикалары (керемнәрнең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты) фаразы;;
- җирлек бюджеты проектына аңлатма язуы;
- бюджетара трансфертларны бүлү методикалары (методикалар проектлары) һәм исәп-хисаплар;
- Чираттагы финанс елы һәм план чорының һәр елыннан соң килүче елның 1 гыйнварына муниципаль эчке бурычның иң югары чиге;
- агымдагы финанс елына бюджетның көтелүче үтәлешен бәяләү;
- җирлек Советы, суд системасы органнары, җирлекнең Ревизия комиссиясе тарафыннан тәкъдим ителгән әлеге органнарның бюджет сметалары проектлары, әлеге бюджет сметаларына карата җирлек башкарма комитеты белән каршылыклар барлыкка килгән очракта, җирлек башкарма комитеты тарафыннан тәкъдим ителә торган;
- Россия Федерациясе Бюджет кодексында һәм аның нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм әлеге Уставта билгеләнгән башка документлар һәм материаллар.
Муниципаль программалар һәм программага карамаган эшчәнлек юнәлешләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү бюджет турындагы карар белән расланган очракта, җирлек бюджеты турындагы карар проектына муниципаль программалар паспортлары (күрсәтелгән паспортларга үзгәрешләр проектлары) тапшырыла.
Әгәр җирлек бюджеты турындагы карар проекты бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү белән кушымта булмаса, бюджет чыгымнары классификациясе бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү белән кушымта җирлек бюджеты турындагы карар проектына аңлатма язуына кушымталар составына кертелә.

12. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты проектын төзү җирлекнең башкарма комитеты тарафыннан Россия Федерациясе Бюджет кодексы, федераль законнар, алар нигезендә кабул ителә торган Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

13. Авыл җирлеге башкарма комитеты чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты турындагы карар проектын агымдагы елның 15 ноябреннән дә соңга калмыйча җирлек Советы каравына кертә.

14. Җирлек бюджеты турында карар проектын карау һәм аны җирлек Советының муниципаль норматив хокукый актында билгеләнгән раслау тәртибе Чираттагы финанс елының 1 гыйнварыннан бюджет турындагы карарның үз көченә керүен, шулай ук күрсәтелгән карар белән Россия Федерациясе Бюджет кодексының 184.1 статьясы нигезендә күрсәткечләрне һәм характеристикаларны (кушымталарны) раслауны күздә тотарга тиеш.

15. Җирлек бюджеты турындагы карар 1 гыйнвардан үз көченә керә һәм, әгәр Россия Федерациясе Бюджет кодексында һәм (яки) җирлек бюджеты турындагы

карарда башкасы каралмаган булса, финанс елының 31 декабренә кадәр гамәлдә була.

Җирлек бюджеты турындагы карар, аңа кул куелганнан соң 10 көннән дә соңга калмыйча, билгеләнгән тәртиптә рәсми бастырып чыгарылырга тиеш.

16. Җирлекнең җирле үзидарә органнары җирлек бюджетының баланслылыгын һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен җайга салу, бюджет процессын гамәлгә ашыру, Муниципаль бурыч күләме, күләме һәм структурасы, җирлекнең бюджет йөкләмәләрен үтәүне тәэмин итәләр.

17. Җирлек бюджеты керемнәре Россия Федерациясенең бюджет законнары, салымнар һәм җыемнар турындагы законнар һәм башка мәҗбүри түләүләр турындагы законнар нигезендә формалаша.

18. Җирлек бюджеты чыгымнары Россия Федерациясе Бюджет кодексында каралган рәвешләрдә гамәлгә ашырыла.

19. Федераль дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләрен финанслауга җирлек бюджеты чыгымнарын гамәлгә ашыру, федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән очраклардан тыш, рөхсәт ителми.

20. Муниципаль милек объектларына бюджет инвестицияләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә гамәлгә ашырыла.

82 Статья. Муниципаль ихтыяҗларны тәэмин итү өчен сатып алулар

1. Муниципаль ихтыяҗларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрне сатып алу «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяҗларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрне сатып алу өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 5 апрелендәге 44-ФЗ номерлы Федераль закон һәм Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актлары нигезендә гамәлгә ашырыла.
2. Муниципаль ихтыяҗларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләр сатып алу җирлек бюджеты акчалары исәбеннән гамәлгә ашырыла.

83 Статья. Җирлек гражданнарының үзара салым акчасы

1. Гражданнарның үзара салым акчасы астында гражданнарның җирле әһәмияттәге конкрет мәсьәләләрне хәл итү өчен башкарыла торган бер тапкыр бирелә торган түләүләре аңлашыла. Гражданнарның үзара салым түләүләре күләме җирлек (торак пунктның (яисә аның территориясенең бер өлеше) составына керүче барлык халкы өчен абсолют күләмдә билгеләнә, алар саны җирлек (торак пунктның (яисә аның территориясенең бер өлеше) составына керүче гражданнарның гомуми санынннан 30 проценттан артмый торган аерым категорияләреннән тыш, алар өчен түләүләр күләме киметелергә мөмкин.
2. Әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән түләүләрне кертү һәм куллану мәсьәләләре җирле референдумда, ә 4.1 һәм 4.3 пунктларда каралган очракларда хәл ителә. «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статьясындагы 1 өлеше, гражданнар җыенында.

84 Статья. Җирлекнең муниципаль бурыч алулары (муниципаль бурыч)

1. Җирлек бюджетын финанслау һәм бурыч йөкләмәләрен түләү максатларында федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә муниципаль эчке бурыч алулар башкарырга хокуклы.
Муниципаль бурыч алулар дигәндә Россия Федерациясе валютасында эчке базарда урнашкан җирлек исеменнән кыйммәтле кәгазьләр чыгару юлы белән башкарыла торган муниципаль бурыч алулар һәм Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезләмәләре нигезендә җирлек бюджетына Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларыннан һәм кредит оешмаларыннан җәлеп ителә торган кредитлар аңлашыла, алар буенча муниципаль бурыч йөкләмәләре барлыкка килә.

2. Муниципаль бурыч алуларны гамәлгә ашыру хокукы Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм әлеге Устав нигезендә муниципаль берәмлек исеменнән җирлекнең башкарма комитеты карамагында.

85 Статья. Җирле бюджет үтәлеше

1. Җирлек бюджетын үтәү Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә башкарыла.

2. Җирлек бюджеты касса бердәмлеге һәм чыгымнарның ведомство буйсынуы нигезендә башкарыла.

3. Җирлек бюджеты үтәлешенә касса хезмәте күрсәтү, җирлек бюджеты акчаларын алучыларның шәхси счетларын ачу һәм алып бару Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

4. Җирлек бюджетын үтәү җирлекнең җыелма бюджет язмасы һәм җирлекнең касса планы нигезендә оештырыла.

86 Статья. Бюджет хисабы. Җирлек бюджеты үтәлеше турында еллык отчет

1. Җирлекнең бюджет хисаплылыгы еллык булып тора.

2. Җирлекнең бюджет хисаплылыгы, тиешле бюджет акчаларының баш администраторларының җыелма бюджет хисаплылыгы нигезендә, җирлекнең башкарма комитеты тарафыннан төзелә.

3. Җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисап җирлек Советы карары белән расланырга тиеш.

4. Җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисап, аны җирлек Советына тапшырганчы, тышкы тикшерү узарга тиеш, ул бюджет акчаларының баш администраторларының бюджет хисаплылыгын тышкы яктан тикшерүне һәм җирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисапка бәяләмә әзерләүне үз эченә ала.

Җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны тышкы тикшерү, федераль законнарда билгеләнгән үзенчәлекләрне исәпкә алып, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы таләпләрен үтәгәндә, җирлек Советының муниципаль хокукый актында билгеләнгән тәртиптә, җирлек Советының Ревизия комиссиясе тарафыннан башкарыла.

5. Авыл җирлеге башкарма комитеты, аңа бәяләмә әзерләү өчен, агымдагы финанс елының 1 апреленнән дә соңга калмыйча, җирлек бюджетының үтәлеше турында хисап бирә. Җирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисапка бәяләмә әзерләү 1 айдан да артмаган вакытка, бюджет акчаларының баш

администраторларының еллык бюджет хисаплылыгын тышкы тикшерү күрсәткечләре нигезендә башкарыла.

6. Җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапка бәяләмә җирлекнең Ревизия комиссиясе тарафыннан җирлек Советына бер үк вакытта җирлек башкарма комитетына җибәрелә.

7. Ел саен, агымдагы финанс елының 1 маеннан да соңга калмыйча, авыл җирлеге башкарма комитеты, хисап финанс елы өчен җирлек бюджеты үтәлеше турында еллык отчетны, җирлек бюджеты үтәлеше турындагы башка бюджет хисапын һәм Россия Федерациясе бюджет законнарында каралган башка документларны җирлек советына тапшыра.

8. Җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны карау нәтиҗәләре буенча җирлек Советы җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны раслау яки кире кагу турында Карар кабул итә.

Җирлек Советы тарафыннан җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисап кире кагылган очракта, ул мәгълүматларны дөрес яки тулы булмаган чагылдыру фактларын бетерү һәм 1 айдан артмаган срокта кабат тапшыру өчен кире кайтарыла.

9. Җирлек бюджеты үтәлеше турындагы карар белән, җирлек бюджеты керемнәренең, чыгымнарының һәм дефицитының гомуми суммасы күрсәтелеп, хисап финанс елы өчен җирлек бюджеты үтәлеше турында хисап раслана.
Хисап финанс елында җирлек бюджеты үтәлеше турында җирлек Советы карарына аерым кушымталар белән күрсәткечләр раслана:
- җирлек бюджетының керемнәр классификациясе кодлары буенча керемнәр ; ;
 җирлек бюджеты чыгымнарының ведомство структурасы буенча җирлек бюджеты чыгымнары;;
- бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча җирлек бюджеты чыгымнары ; ;
- бюджет кытлыгын финанслау чыганаклары классификациясе кодлары буенча җирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганаклары.

Җирлек бюджеты үтәлеше турындагы карар белән шулай ук җирлек бюджеты үтәлеше турында Карар кабул итү өчен Россия Федерациясе Бюджет кодексы, аның нигезендә кабул ителә торган Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, җирлек Советының муниципаль хокукый акты белән билгеләнгән башка күрсәткечләр раслана.

87 Статья. Муниципаль финанс контроле

1. Муниципаль финанс контроле Россия Федерациясенең бюджет законнарын һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен җайга салучы башка норматив хокукый актларны үтәүне тәэмин итү максатларында гамәлгә ашырыла.
Муниципаль финанс контроле тышкы һәм эчке, башлангыч һәм алга таба бүленә.

2. Бюджет хокук мөнәсәбәтләре өлкәсендә тышкы муниципаль финанс контроле-җирлекнең ревизия комиссиясенең контроль эшчәнлеге.

3. Бюджет хокук мөнәсәбәтләре өлкәсендә Эчке муниципаль финанс контроле җирлек Башкарма комитетының контроль эшчәнлеге булып тора.

4. Алдан тикшерү авыл җирлеге бюджетын үтәү барышында бюджет бозуларны кисәтү һәм булдырмау максатларында башкарыла.

5. Алга таба контроль аның үтәлешенең законлылыгын, исәп-хисапның дөреслеген билгеләү максатыннан җирлек бюджетының үтәлеше нәтиҗәләре буенча башкарыла.

XIV бүлек. ҖИРЛЕК УСТАВЫН КАБУЛ ИТҮ. ӘЛЕГЕ УСТАВКА ҮЗГӘРЕШЛӘР КЕРТҮ

88 Статья. Җирлек Уставы проектын әзерләү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе

1. Устав проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында җирлек Советы карары проекты җирлек Советына депутатлар, җирлек башлыгы, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, гражданнарның инициативалы төркемнәре тарафыннан кертелә ала.

2. Устав проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар проектын әзерләү өчен җирлек советы карары белән махсус комиссия төзелергә мөмкин. Әлеге комиссия эшендә катнашу өчен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре, экспертлар чакырылырга мөмкин.

3. Устав проекты, Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында җирлек Советы карары проекты, Уставны кабул итү, Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы мәсьәләне караганчы 30 көннән дә соңга калмыйча, җирлекнең торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмат стендларында яисә әлеге Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән, җирлек Советы тарафыннан билгеләнгән Устав проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен бер үк вакытта бастырып чыгару (халыкка җиткерү) белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) тиеш, Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү, шулай ук гражданнарның аның турында фикер алышуда катнашу тәртибе турында җирлек Советы карары проекты. Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында җирлек советы карары проекты буенча тәкъдимнәрне, шулай ук уставка Уставны әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен төгәл яңадан күрсәтү формасында үзгәрешләр кертелгән очракта, фикер алышуларда гражданнарның катнашу тәртибен рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) таләп ителми.

4. Устав, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында җирлек Советы карары проекты буенча җирлек Советы утырышында аларны карау алдыннан әлеге Устав нигезендә халык алдында тыңлаулар үткәрелә, моннан тыш, җирлек Уставына Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен, әлеге Уставны әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында үзгәрешләр кертелә.

89 Статья. Җирлекнең уставын кабул итү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе

1. Устав проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар проектын карау җирлек Советы тарафыннан кимендә ике укылышта җирлек Советы Регламенты нигезендә башкарыла.

2. Устав проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар проектын беренче укылышта кабул иткәннән соң әлеге проект, төзәтмәләр кертү өчен, җирлек башлыгы тарафыннан җирлек Советы депутатларына, хокук чыгару инициативасы хокукына ия башка субъектларга җибәрелә.

3. Устав, җирлек Советының Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карары җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санынннан өчтән икесенең күпчелек тавыш белән кабул ителә.

4. Уставны федераль закон, Татарстан Республикасы законы белән тәңгәлләштерү әлеге закон актлары белән билгеләнгән срокта гамәлгә ашырыла. Федераль закон, Татарстан Республикасы законы белән күрсәтелгән срок билгеләнмәгән очракта, җирлек уставын федераль закон, Татарстан Республикасы законы белән тәңгәлләштерү срогы тиешле федераль закон, Татарстан Республикасы Законы үз көченә керү датасын, рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) һәм уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү, авыл җирлеге Советы утырышларының вакыт-вакытын исәпкә алып билгеләнә., мондый муниципаль хокукый актны дәүләт теркәвенә алу һәм рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) срокларын һәм, кагыйдә буларак, алты айдан да артмаска тиеш.

90 Статья. Җирлек Уставының үз көченә керү тәртибе, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында карар

1. Авыл җирлеге Уставы, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында авыл җирлеге Советы карары кабул ителгәннән соң, федераль законда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәве өчен, җирлек башлыгы тарафыннан Муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә федераль башкарма хакимият органының территориаль органына җибәрелә.

2. Устав, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында авыл җирлеге Советы карары җирлекнең торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмат стендларында яисә әлеге Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән, шулай ук Россия Юстиция министрлыгы порталында «Россия Федерациясендә норматив хокукый актлар» рәсми басылып чыгарга (халыкка җиткерелергә) тиеш. http://pravo-minjust.ru кат http://право-минюст.рф - челтәр басмасы сыйфатында теркәү: Эл № ФС77-72471, 05.03.2018), дәүләт теркәвенә алынганнан соң, алар рәсми басылып чыкканнан соң (халыкка җиткерелгәннән) үз көченә керә.

Муниципаль хокукый актны яисә җирле үзидарә органнары арасында төзелгән Килешүне рәсми бастырып чыгару булып аның тулы текстын тиешле муниципаль берәмлектә таратыла торган Вакытлы матбугатта бастырып чыгару санала.
Муниципаль хокукый актларны һәм килешүләрне рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) өчен җирле үзидарә органнары шулай ук Челтәрле басмадан файдаланырга хокуклы. Муниципаль хокукый актның рәсми челтәр басмасында тулы тексты басылып чыккан (урнаштырылган) очракта, күләмле график һәм таблица кушымталары басма матбугатта китерелергә мөмкин.

3. Уставка һәм җирле үзидарә органнары структурасын үзгәртә торган үзгәрешләр һәм өстәмәләр (Уставны федераль законнар белән тәңгәлләштерү

очракларыннан тыш), җирле үзидарә органнары арасында вәкаләтләр бүлешү (Уставны федераль законнар белән тәңгәлләштерү очракларыннан тыш, шулай ук җирлек башлыгының һәм җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затларының вәкаләтләре, вәкаләтләре, вакытлары, сайлау тәртибе үзгәртү очракларыннан тыш), әлеге уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Карар кабул иткән җирлек Советы вәкаләтләре чоры тәмамланганнан соң үз көченә керә.

4. Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр муниципаль хокукый акт белән кертелә, ул Рәсмиләштерелергә Мөмкин:

1) җирлек башлыгы имзалаган җирлек Советы карары белән;

2) җирлек Советы тарафыннан кабул ителгән һәм җирлек башлыгы имзалаган аерым норматив хокукый акт. Бу очракта әлеге хокукый актта авыл җирлеге Советының аны кабул итү турындагы карары реквизитлары куела. Авыл җирлеге Советының мондый карарына Уставка кертелә торган үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы күчмә нигезләмәләрне һәм (яки) нормаларны кертү рөхсәт ителми.

5. Уставны яңа редакциядә Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт белән бәян итү рөхсәт ителми. Бу очракта яңа Устав кабул ителә, ә элек гамәлдәге Устав һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый актлар яңа Устав үз көченә кергән көннән үз көчләрен югалткан дип танылa.